Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет економіки та менеджменту
(повна назва факультету)
менеджменту та адмінстрування
(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня
бакалавр
(назва освітнього ступеня)

на тему: Планування виробництва та реалізації продукції на підприємстві, на прикладі СФНВГ "Коваль" (Тернопільська обл., Гусятинський р-н, с. Васильківці)

Виконав: студент 4 курсу, групи БМс-41
спеціальності 073 "Менеджмент"
(шифр і назва спеціальності)

(підпис) Решовський А. В. (прізвище та ініціали)

Керівник (підпис) Кужда Т. І. (прізвище та ініціали)
Нормоконтроль (підпис) Мосій О. Б. (прізвище та ініціали)
Завідувач кафедри (підпис) Кирич Н. Б. (прізвище та ініціали)
Рецензент (підпис) Островська Г. Й (прізвище та ініціали)

Тернопіль
2021

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет економіки та менеджменту
(повна назва факультету)

Кафедра менеджменту та адмінстрування
(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Кирич Н. Б.
(підпис) (прізвище та ініціали)
« » 2021 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття освітнього ступеня бакалавр
(назва освітнього ступеня)

за спеціальністю 073 “Менеджмент”
(шифр і назва спеціальності)

студенту Решовському Андрію Володимировичу
(прізвище, ім’я, по батькові)

1. Тема роботи Планування виробництва та реалізації продукції на підприємстві, на прикладі СФНВГ “Коваль” (Тернопільська обл., Гусятинський р-н, с. Васильківці)

Керівник роботи к.е.н., доц. Кужда Т. І.
(прізвище, ім’я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від «15» *січня* 2021 року № *4/7-26*

2. Термін подання студентом завершеної роботи

3. Вихідні дані до роботи обліково-статистична звітність СФНВГ “Коваль”, дані статистики

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні засади планування виробництва та реалізації продукції на підприємстві
2. Аналізування процесу планування виробництва та реалізації продукції СФНВГ “Коваль”
3. Шляхи покращення планування виробництва та реалізації продукції СФНВГ “Коваль”
4. Безпека життєдіяльності та охорона праці

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов’язкових креслень, слайдів): результати оцінювання впливу внутрішніх факторів на процес планування в СФНВГ “Коваль”, динаміка фактичного виробництва продукції на СФНВГ “Коваль” у 2019-2020 рр., динаміка реалізації продукції на СФНВГ “Коваль” у 2019-2020 рр., результати побудови оптимізаційної моделі, очікувані вигоди від створення, функціонування та управління веб-сайтом СФНВГ “Коваль”, система планування виробництва сільськогосподарської продукції, рівень субсидіювання продукції сільського господарства за кордоном та в Україні, %

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Нормоконтроль	к.е.н., доц. Мосій О. Б.		
Безпека життєдіяльності, основи охорони праці	к.т.н., доц. Окіпний І. Б.		

7. Дата видачі завдання 15.01.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ	січень	виконано
2.	Розділ 1. Теоретичні засади планування виробництва та реалізації продукції на підприємстві	лютий	виконано
3.	1.1. Сутність планування виробництва та реалізації продукції на підприємстві	лютий	виконано
4.	1.2. Зарубіжний досвід планування виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції	березень	виконано
5.	Розділ 2. Аналізування процесу планування виробництва та реалізації продукції СФНВГ “Коваль”	березень	виконано
6.	2.1. Загальна характеристика господарської діяльності СФНВГ “Коваль”	березень	виконано
7.	2.2. Аналізування показників планування виробництва та реалізації продукції	квітень	виконано
8.	Розділ 3. Шляхи покращення планування виробництва та реалізації продукції СФНВГ “Коваль”	квітень	виконано
9.	3.1. Удосконалення виробничої програми СФНВГ “Коваль” за рахунок оптимізації використання ресурсів	квітень	виконано
10.	3.2. Підвищення ефективності формування планів реалізації продукції за рахунок створення веб-сторінки	травень	виконано
11.	Розділ 4. Безпека життєдіяльності, основи охорони праці	травень	виконано
12.	4.1. Природне середовище і його забруднення	травень	виконано
13.	4.2. Проведення інструктажів з охорони праці	червень	виконано
14.	Висновки	червень	виконано

Студент _____ **Решовський А. В**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ **Кужда Т. І.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Решовський А. В. Планування виробництва та реалізації продукції на підприємстві, на прикладі СФНВГ “Коваль” (Тернопільська обл., Гусятинський р-н, с. Васильківці).

Кваліфікаційна робота бакалавра: 51 сторінка, 8 рисунків, 9 таблиць, 3 додатки, 25 літературних джерел.

Предмет дослідження – види та показники системи планування виробництва та реалізації продукції підприємства.

Об’єкт дослідження – СФНВГ “Коваль”.

Метою роботи є розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення системи планування виробництва та реалізації продукції досліджуваного господарства.

Методи дослідження − економіко-математичні, порівняльного аналізу, статистичні, графічні, спостереження.

Запропоновано покращувати процес формування виробничої програми господарства за рахунок оптимального використання ресурсів та обсягу вирощування зернових та інших культур. Охарактеризовано вигоди від для підвищення ефективності формування планів реалізації продукції за рахунок створення та управління контентом веб-сторінки господарства.

Результати дослідження будуть впроваджені у роботу СФНВГ “Коваль”.

Ключові слова: планування виробництва продукції, планування реалізації продукції, виробнича програма, цінова політика, план.

SUMMARY

Reshovskyi A. V. Production and sales planning at the PFRPH "Koval" (Ternopil region, Husiatynskyi raion, Vasylkivtsi village).

Qualifying bachelor work consists of 51 pages, 8 figures, 9 tables, 3 additions, 25 references.

The subject of investigation is the production and sales planning types and metrics.

The object of investigation is the peasant (farmer) research and production household "Koval".

The aim of the work is to develop the practical recommendations for improving the production and sales planning at the PFRPH "Koval".

The results are obtained with the following research methods: economic and mathematical, comparative research, statistical, graphic methods and observations.

The improvements concerning production program through the optimal use of resources and the volume of grain and other crops cultivation have been developed.

The benefits of increasing the sales plan efficiency by creating and managing the content of the web page of the farm have been pointed out.

Key words: production planning, product sales planning, production program, pricing policy, plan.

ЗМІСТ

Вступ 7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ
1.1. Сутність планування виробництва та реалізації продукції на підприємстві 9
1.2. Зарубіжний досвід планування виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції 15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗУВАННЯ ПРОЦЕСУ ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СФНВГ “КОВАЛЬ”
2.1. Загальна характеристика господарської діяльності СФНВГ “Коваль” 20
2.2. Аналізування показників планування виробництва та реалізації продукції 25
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СФНВГ “КОВАЛЬ”
3.1. Удосконалення виробничої програми СФНВГ “Коваль” за рахунок оптимізації використання ресурсів 32
3.2. Підвищення ефективності формування планів реалізації продукції за рахунок створення веб-сторінки 37
РОЗДІЛ 4. БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ
4.1. Природне середовище і його забруднення 41
4.2. Проведення інструктажів з охорони праці 44
Висновки 46
Бібліографія 49
Додатки 52

ВСТУП

Актуальність обраної тематики зумовлена необхідністю підвищення ефективності здійснення однієї із управлінських функцій, а саме планування виробництва (вирощування) та реалізації виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення її врожайності та раціонального обробітку земельних угідь. Обсяги виробництва та збуту продукції сільськогосподарського характеру всього агропромислового комплексу визначають безпеку та якість харчової продукції не тільки певного регіону, але й країни загалом. Саме в процесі планування вирощування та збуту сільськогосподарської продукції можна визначити оптимальну структуру виробництва; ефективно використовувати посівні площі на основі застосування відповідних норм та нормативів; виготовляти ті види продукції, які є якісними та безпечними, а також затребуваними ринком; враховувати ситуацію на ринку та тенденції його розвитку; сформувати цінову політику та спрогнозувати рентабельність вирощеної продукції; налагодити довгострокову співпрацю, підписавши договірні зобов'язання з іншими організаціями з реалізації продукції сільськогосподарського виробництва.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є пошук шляхів удосконалення системи планування виробництва та реалізації продукції досліджуваного господарства СФНВГ "Коваль". Для досягнення мети роботи, слід вказати на виконані наступні завдання:

- роз'яснено сутність планування виробництва та реалізації продукції на підприємстві через основні завдання, види планування, складові та методи системи планування;

- вивчено зарубіжний досвід планування виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, а саме практики, які використовуються для підтримки та розвитку сільськогосподарських виробників, продуктові програми та обсяги фінансування;

- здійснено загальну характеристику господарської діяльності СФНВГ "Коваль", виокремлено види діяльності, цілі, основні показники

виробничо-господарської діяльності досліджуваного господарства;

- проаналізовано процес планування та показники планування виробництва та реалізації за окремими видами продукції СФНВГ “Коваль”, встановлено динаміку фактичних та планових показників;

- запропоновано покращити формування виробничої програми СФНВГ “Коваль” за рахунок оптимізації використання ресурсів;

- вказано на необхідність підвищення ефективності формування планів реалізації продукції за рахунок створення та управління контентом веб-сторінки господарства;

- встановлено коло питань, яких стосуються інструктажі з охорони праці, а також визначено вплив господарства на забруднення навколишнього середовища.

В практичному значенні, керівництво досліджуваного СФНВГ “Коваль” може використати пропозиції з покращення реклами продукції тваринництва та рослинництва, цінової політики, а також більш ефективнішого використання земельних площ, сівозмін, техніки та обладнання, а також оптимізації виробничої програми вирощування сільськогосподарської продукції.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Сутність планування виробництва та реалізації продукції на підприємстві

Планування продукції, зокрема сільськогосподарської є одним із необхідних напрямків діяльності підприємств агропромислового комплексу, адже від їхнього функціонування залежить безпека та якість харчової продукції, а також економічна та продовольча безпека країни та її експортний потенціал. Планування виробництва (вирощування) сільськогосподарської продукції є одним із вагомих функцій управлінської діяльності, за допомогою якої можна встановити стан, темпи та пропорції розвитку, обсяг сільськогосподарського виробництва, а також сказати методи, способи та інструменти досягнення поставлений цілей та зростання ефективності.

Планування виробництва сільськогосподарської продукції це управлінський процес, в результаті якого здійснюється обгрунтування обсягів виробництва, виходячи з попиту на ринку на сільського господарську продукцію, впливу зовнішніх факторів, встановлення планових кількісних, а також якісних показників, розроблення комплексу заходів та завдань, необхідних для забезпечення досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства. Під час планування випуску сільськогосподарської продукції вирішується наступні завдання [1]:

1) визначення та обгрунтування оптимальної структури виробництва (вирощування) з метою ефективного господарювання та раціонального використання землі та інших ресурсів, які є у розпорядження сільськогосподарського підприємства;

2) виробництво затребуваних видів продукції, які є безпечними, якісними та економічно вигідними;

3) дотримання виконання договірних зобов'язань з реалізації продукції сільськогосподарського виробництва;

4) забезпечення соціальних гарантій, розвиток колективу працівників.

Планування виробництва сільськогосподарської продукції підприємства включає три види: перспективне, річне та оперативне, для кожного з яких розробляється своя система планів. Систему планування виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами показано на рисунку 1.1.

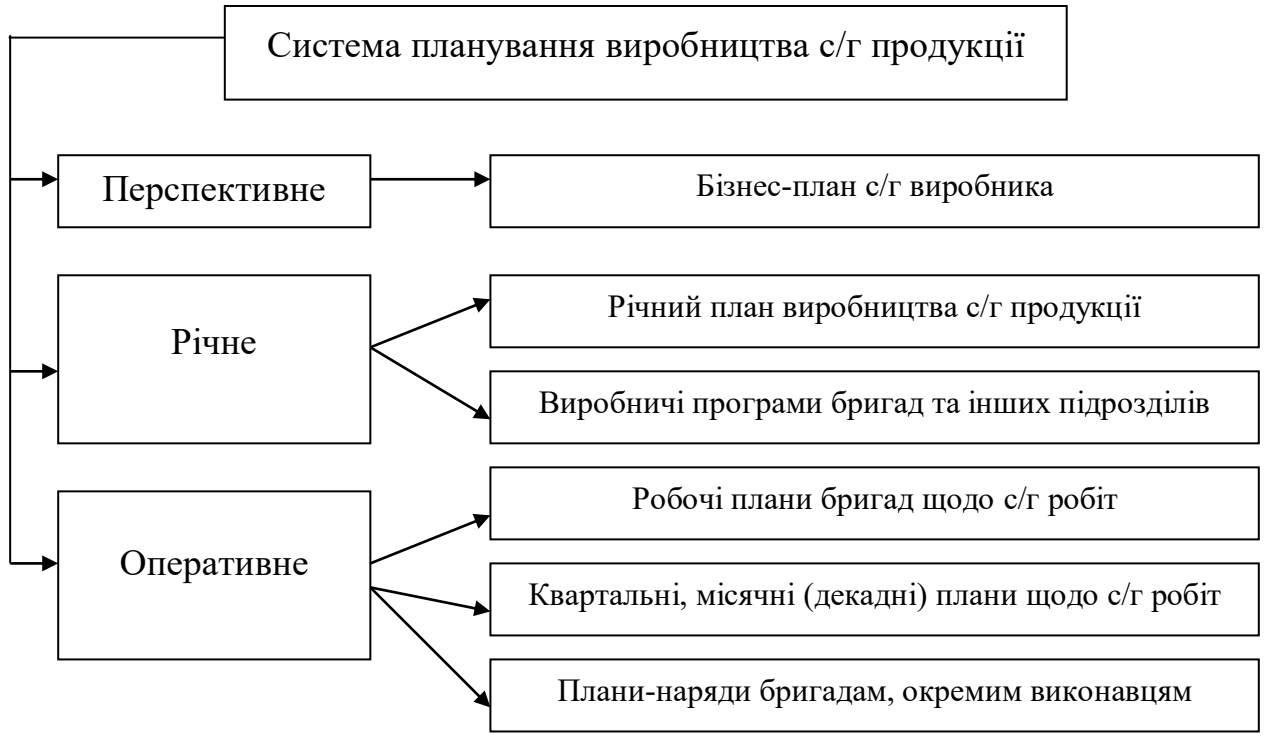

Рисунок 1.1 – Система планування виробництва сільськогосподарської продукції

Основою перспективного планування сільськогосподарського виробництва є бізнес-план, який є комплексною системою планових показників та розрахунків, необхідних для обгрунтування основних напрямків виробництва сільськогосподарської продукції, виявлення тенденцій попиту, прогнозування збутової діяльності, обгрунтування ефективності управлінської та фінансової діяльності сільськогосподарського виробника [1].

Річне планування сільськогосподарського виробництва включає такі складові:

1) річний план виробництва с/г продукції охоплює визначення основних економічних та соціальних показників, які хоче досягнути підприємство (рентабельність, врожайність, собівартість, витрати на 1 га площі та ін.), а також включає формування виробничих програм за певними видами с/г культур, план використання земельних угідь, засобів виробництва та їхнє використання;

2) виробничі програми бригад та інших підрозділів охоплюють планування роботи різних с/г бригад, визначення необхідних засобів виробництва для виробничих програм, визначення посівних площ та планування показників урожайності та зборів с/г культур, планів використання добрив та інших витрат, пов'язаних із виробництвом с/г продукції. Основними факторами, які впливають на обґрунтування виробничої програми сільськогосподарського виробника є: плани користування земельними угіддями та підвищення їхньої родючості, плани підвищення рівня врожайності сільськогосподарських культур; визначення планових посівних площ та сівозмін, на яких буде здійснюватися вирощування сільськогосподарських культур; продукції рослинництва; формування планів внесення добрив, насінництва та захисту рослин від шкідників.

Оперативне планування сільськогосподарського виробництва охоплює три види:

1) робочі плани бригад по періодах сільськогосподарських робіт охоплюють систему планів щодо організування окремих процесів виробництва, визначення потреби в робочій силі залежно від сезону, а також потреби у засобах виробництва з метою виконання своєчасний та якісних робіт;

2) квартальні, місячні (декадні) плани щодо сільськогосподарських робіт необхідні для деталізації завдань оперативного планування та робочих планів бригад на короткі періоди часу – весняний період, період догляду за рослинами, період збирання сільськогосподарських культур та посів озимини, період осінніх та зимових робіт;

3) плани-наряди бригадам, окремим виконавцям розробляються з метою

визначення завдань на виконання певних видів та обсягів с/г робіт в певний час.

Для планування виробництва сільськогосподарської продукції доцільно використовувати певні методи, які згруповані та представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Характеристика методів планування виробництва сільськогосподарської продукції

Метод	Характеристика
1. Нормативний	передбачає процес обгрунтування комплексу планових показників техніко-економічними (аналітичними) розрахунками спираючись на встановлені, науково-обґрунтовані норми та нормативи затрат праці та необхідних коштів
2. Програмно-цільовий	базується на поєднанні цілей плану виробництва сільськогосподарської продукції із забезпеченням його потрібними ресурсами, зведення планових показників у комплексну цільову програму, яка спрямована на ефективне використання ресурсів задля досягнення поставлених планових цілей
3. Балансовий	складає основу програмно-цільового планування, оскільки дозволяє визначити взаємозв'язки між окремими елементами плану (ресурсами) та потребою у цих ресурсах; передбачає формування балансів вирощування сільськогосподарських культур, баланси добрив, баланси засобів захисту рослин та ін.
4. Розрахунково-конструктивний	необхідний для розроблення декількох альтернативних варіантів розв'язання певної управлінської ситуації та вибору найбільш оптимального з урахування структури площ посівних, якості та врожайності земельних угідь, потреба у засобах захисту рослин, потреби у добривах та ін.
5. Екстраполяційний	використовують при формуванні планів в частині розроблення прогнозів виробництва, врожайності, збуту сільськогосподарських культур, спираючись на тенденцію показників за минулий період та перенесення їх на майбутній
6. Економіко-математичні	передбачає формування економіко-математичних моделей з метою розрахунку найбільш оптимальних планових показників, наприклад визначення структури посівних площ, яка би забезпечувала максимальне виробництво сільськогосподарської продукції чи максимальну виручку від її реалізації

Слід вказати, що кожне сільськогосподарське підприємство в процесі формування плану виробництва використовує систему норм та нормативів, які включають [12]:

1) норми матеріальних витрат (насіння, міндобрив, засобів захисту рослин, ремонтних матеріалів та інших матеріалів); такі норми визначаються у натуральному або вартісному виразах (на одиницю посівної площі, на одиницю продукції і т.д.);

2) норми виробітку у сезон та не в сезон;

3) норми затрат робочого часу під час сезонних та несезонних робіт, величина розцінки;

4) норми запасів та норми витрачання добрив, насіння, палива та інших ресурсів;

5) величину нормованих витрат коштів на здійснення ремонтних робіт;

6) нормативні вимоги щодо якості вирощеної сільськогосподарської продукції, її сортності та врожайності та ін.

Планування реалізації продукції на підприємстві нерозривно пов’язане із планування виробництва, зокрема із формуванням виробничої програми вирощення сільськогосподарських культур. Під плануванням реалізації продукції слід розуміти процес визначення планових показників збуту сільськогосподарської продукції залежно від попиту на ринку, системи домовленостей та укладених договорів, специфіки взаємозв’язків з іншими суб’єктами господарювання [1].

При формуванні плану реалізації продукції сільськогосподарського характеру слід враховувати певні фактори, серед яких:

- показники реалізації сільськогосподарської продукції за минулий період;

- планові показники вирощування сільськогосподарських культур, закладені у виробничій програмі підприємства;

- ситуація на ринку та тенденції його розвитку;

- планові показники ціни та рентабельності вирощеної продукції;

- наявність підписаних домовленостей та укладених договорів зі

споживачами.

Обсяг планової реалізації сільськогосподарської продукції визначається з урахуванням планового обсягу виробництва продукції та залишків незавершеного виробництва на початок та на кінець відповідного періоду.

Також, під час планування реалізації продукції сільськогосподарського характеру враховують потребу підприємства в складських приміщеннях, елеваторах, транспортних засобах. Більшість вирощеної сільськогосподарської продукції безпосередньо на господарствах, де вона вироблена. Для зберігання зерна використовують спеціально облаштовані зерносховища та враховують їхнє призначення – для зберігання продовольчого, фуражного зерна, чи на насіння. Також, доцільним є поєднання процесів перероблення сільськогосподарських культур на місцях виробництва [2].

Слід також зазначити, що на процес планування та реалізації продукції сільськогосподарського виробника неабиякий вплив має:

- нормативно-правова база, а також потреба у її удосконаленні;

- державна підтримка через політику субсидіювання частини витрат на закупівлю паливно-мастильних матеріалів; виробництво органічної, безпечної, якісної сільськогосподарської продукції; страхування врожаю; на придбання технічних засобів та обладнання, необхідного для ведення сільського господарства; через держані цільові програми (розвитку села, сільськогосподарської кооперації);

- підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняного сільсько-господарського підприємства;

- регулювання закупівельних цін на продукцію на користь виробника та захист національних сільськогосподарських виробників;

- заохочення виробників до природо- зберігання та відтворення земельного потенціалу;

- субсидування сільськогосподарських виробників;

- розвиток експортного потенціалу продукції сільськогосподарського характеру та ін. [3].

1.2 Зарубіжний досвід регулювання розвитку сільськогосподарського сектору та його вплив на планування виробництва та реалізації продукції

Система планування виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції є складним та комплексним процесом залежним від ряду факторів, серед яких визначальним та впливовим залишається регулювання розвитку сільськогосподарського сектору через певні механізми та інструменти. Здатність ефективного функціонування та розвитку сільського господарства залежить в першу чергу від умов державного фінансування (яке може бути у формі цінового та бюджетного), а також оподаткування. Найбільш поширеними закордонними практиками, які застосовуються для підтримки та розвитку сільськогосподарських виробників є:

- податкові пільги у формі пільгових податкових ставок;
- кредитні пільги у формі пільгових кредитних ставок;
- державне дотування субсидіювання та виплата державних компенсацій;
- стимулювання інвестиційного клімату в сільськогосподарській сфері;
- регламентування рівня цін та якості сільськогосподарської продукції через видачу ліцензій, здійснення сертифікації, державного контролю;
- реалізація природоохоронних заходів з відновлення та збереження земельних ресурсів та ін. [8].

Значна підтримка в країнах Європейського Союзу носить фінансовий характер. Так, щорічні видатки бюджету на розвиток аграрної сфери тут складають від 80 до 100 млрд. євро. Фінансування спрямоване на програми підтримки сільськогосподарських виробників на внутрішньому ринку (30-35% від зазначеної суми); регіональні структурні програми в сільськогосподарському секторі (3-5% від вказаної суми); регіональні програми підтримки аграрного сектора (20-25% від вказаної суми).

Також, поширеною практикою підтримки сільськогосподарських виробників Європейського Союзу є так звані продуктові програми, які мають на меті використання різноманітних механізмів та цінових інструментів підтримки виробників окремих видів сільськогосподарської продукції (наприклад, зернових,

маслинних культур, рису та ін.).

Значна увага приділяється такому інструменту впливу на сільськогосподарського виробника як політика ціноутворення. Відбувається періодичне регулювання цін на сільськогосподарську продукцію в рамках нормативно-правового законодавства. Політика ціноутворення на сільськогосподарську продукцію передбачає встановлення та регулювання індикативних цін (які встановлюються для зернових, молока, цукру, маслинової олії, соняшника) орієнтованих цін (які встановлюються на ВРХ, продукти тваринництва); цільових цін (які встановлюються для тютюну); імпортних цін, які поділяють на порогові, встановлені для зернових, молочних продуктів, маслинної олії; довідкові, встановлені для овочів та фруктів та ін.; шлюзовані – для продукції тваринництва (свинина, птиця, яйця та ін.) [10].

Іншим методом підтримки розвитку сільськогосподарського виробника є компенсаційні платежі, реалізовані через певну програму, яка дозволяє захистити вітчизняних виробників від коливань та змін ринкової кон'юнктури. Поширеною практикою у країнах ЄС також є політика субсидіювання сільськогосподарських виробників високих сортів зернових (пшениці)

Податкова політика у країнах ЄС щодо сільськогосподарського виробника не передбачає стягнення податку на додану вартість з сільськогосподарської продукції, тому сільськогосподарські товари практично не оподатковується високими податками.

З метою підтримки експортного потенціалу сільськогосподарського виробника в країнах ЄС використовують експортні субсидії, які відображають різницю у внутрішніх цінах ЄС та світових цінах на сільськогосподарську продукцію. Таке експортне субсидіювання спрямоване на стимулювання планування виробництва та реалізації продукції сільськогосподарської галузі закордон.

Ринок країн ЄС та інших світових розвинутих країн захищені як правило високими тарифами. Наприклад, величина середньозваженого тарифу на зернові у країнах ЄС складає 78,3 %, а після застосування формули зниження,

(запропонованої Доха-раундом), ця величина становитиме 25,2%. Щодо України, то тут зв'язаний тариф, наприклад на зернові становить 5-20%, тобто тарифний захист є набагато меншим [10].

Значний обсяг фінансування в країнах ЄС виділяється на здійснення заходів природоохоронних, контролювання дотримання виробниками сільськогосподарської продукції встановлених стандартів якості продукції, застосування штрафних санкцій у разі виявлених порушень. Так, у Франції торгова діяльність сільськогосподарських виробників контролюється через подання щомісячної звітності елеваторів, формування оперативних зернових балансів, затвердження цін на певні види сільськогосподарської продукції та перегляд їх щорічно. Також, у Франції мотивують та підтримують сільськогосподарські об'єднання (наприклад, для збуту зерна) – у формі кооперативів [10].

Для України є вкрай важливим формування та створення саме такої моделі переходу сільськогосподарської продукції від виробника до споживача. У нас діє інша схема, за якої продукція сільськогосподарського виробництва переходить від виробника до посередника, який встановлює високу націнку і здійснює перепродаж продукції за високою ціною.

Щодо надання дотацій, то тут слід вказати на те, що їх розмір в країнах ЄС та розвинених країнах складає одну третю або й навіть одну четверту вартості виготовленої сільськогосподарської продукції.

Звернувшись до досвіду США щодо політики підтримки сільськогосподарського товаровиробника, то тут слід вказати на значну фінансово-кредитну підтримку, яка виражається у паритеті цін між галузями, які є виробниками засобів для аграрної сфери; наданні дотацій; регулювання відсоткових кредитних ставок, страхових платежів та ін.

Цікавим є досвід Польщі, де створено спеціальне Агентство реструктуризації і модернізації сільського господарства, основними завданнями якого є:

- підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства;

- реалізація комплексу організаційно-економічних заходів, які необхідні для створення робочих місць в сільському господарстві;

- сприяння розвитку сільськогосподарської інфраструктури та ін.

Реалізація різноманітних напрямів державної підтримки та регулювання розвитку сільського господарства займає високу частку у загальній вартості сільськогосподарської продукції [11]. Статистичні дані щодо питомої ваги субсидування сільськогосподарської продукції у різних країнах та в Україні наведено на рисунку 1.2.

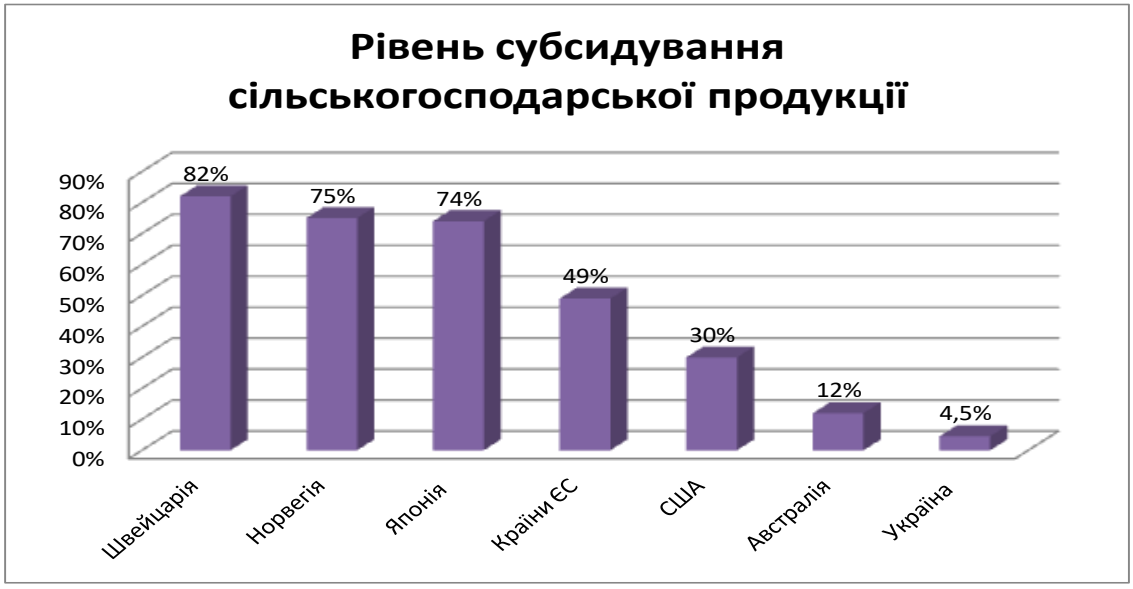

Рисунок 1.2 – Рівень субсидіювання продукції сільського господарства за кордоном та в Україні, %

Слід вказати, що державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників в Україні здійснюється у таких напрямках:

1) нормативно-правове регулювання діяльності сільськогосподарських виробників;

2) реалізацію інтервенцій – товарних, фінансових, з регулювання цін, у формі бюджетних позик та фінансової підтримки;

3) здійснення програм підтримування сільськогосподарських товаровиробників (садівництво, тваринництво, фермерське господарство);

4) реалізацію політики оподаткування в сільськогосподарській сфері

(відшкодування ПДВ; ставка єдиного податку, земельного податку та ін.).

Слід вказати на те, що сільське господарство не тільки в Україні, але й за кордоном залишається однією з кредитомістких сфер економіки, що зумовлено сезонністю у вкладеннях та надходженнях коштів, значною потребою в обігових засобах.

В структурі експорту України значну роль відіграє сільське господарство, оскільки агросектор принесла країні 45% валютної виручки у 2020 р. або 22,2 млрд. дол. Так, згідно статистичних даних, частка лише зернових культур в експорті сільськогосподарської продукції становила 42,4% [11].

Україна займає третє місце серед найбільших країн-експортерів аграрної продукції до країн ЄС. Позитивним є надання Україні з боку ЄС безмитних тарифних квот на сільськогосподарську продукцію. Отже, нас сьогодні, значна увага приділяється формуванню та розвитку інституційних рамок для тісної співпраці між Україною та ЄС у сфері сільського господарства. В рамках підписаної Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також "Поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі" стає можливим нарощування експортного потенціалу для вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників. Зазначеними угодами окреслено сфери співробітництва, які включають:

1) покращення організаційно-адміністративного механізму ведення сільськогосподарської політики на рівні країни та політики розвитку сільської місцевості;

2) реалізація стратегії та комплексу заходів, спрямованих на розвиток сталого органічного сільськогосподарського виробництва на основі застосування органічних методів виробництва, а також новітніх біотехнологій;

3) надання державної підтримки для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських виробників, регулювання питань прозорості ринків, а також залучення інвестицій у сільське господарство;

4) регулювання та контролювання дотримання сільськогосподарськими виробниками політики якості та безпечності сільськогосподарської продукції з обов'язковою стандартизацією цього процесу [11].

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗУВАННЯ ПРОЦЕСУ ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СФНВГ “КОВАЛЬ”

2.1 Загальна характеристика господарської діяльності СФНВГ “Коваль”

СФНВГ “Коваль” засноване у 1993 році, за організаційно-правовим статусом відноситься до фермерського господарства, заснованого на статутному капіталі. Основний профіль діяльності досліджуваного фермерського господарства є вирощування різноманітних зернових культур (пшениця, ячмінь, жито, гречка та ін.), бобових та олійних культур. Іншими видами діяльності, якими займається чи може займатися господарство є: вирощування різного роду овочів (овочівництво), баштанних культур, корене- та бульбоплодів (буряк, морква, картопля), здійснення допоміжної діяльності у сфері рослинництва; здійснення діяльності у сфері тваринництва (вирощування тварин та виробництво м’яса); виготовлення кормів для тварин; оптова та роздрібна торгівля зерновими та іншими культурами, насінням, кормами та ін.

Зважаючи на вищенаведену інформацію, можна виокремити два найважливіших напрямки діяльності досліджуваного господарства:

1) рослинництво – СФНВГ “Коваль” займається вирощуванням традиційних зернових культур, таких як: пшениця (озима, яра), ячмінь, соя, ріпак, соняшник, кукурудза. Урожайність зернових залежить від багатьох факторів, однак такі зернові як пшениця та ячмінь дають середню врожайність 7-8 тон з гектара землі; горох – 220 га з гектара землі; цукровий буряк – 50 га з гектара землі. Говорячи про вирощування картоплі, то господарство зменшило посівні площа у два рази (з 120 га площі до 30 га) через низьку рентабельність;

2) тваринництво – досліджуване СФНВГ “Коваль” займається вирощуванням свиней (щорічне вирощування становить 5 тис. гол.). Для цього на території господарства функціонує свиноферма. Значна увага приділяється

санітарно-ветеринарним заходам, а працівники дотримуються встановлених правил, носять робочу форму. Всі свинарники оснащені системою автоматичного подавання кормів, належним кондиціонуванням, терморегуляцією та вентиляцією.

Для здійснення сільськогосподарських робіт господарство використовує технологічний парк, де 70% техніки – становить техніка іноземного виробництва. Техніка, яка використовується – тракторна техніка марок John Deere та Case; комбайни марок Claas та Challenger; трактори марок Т-150, МТЗ 1221, МТЗ 82, а також культиватори.

Для зберігання вирощених зернових та інших культур СФНВГ "Коваль" використовує ангари ємністю до 20 тис. тон. Також функціонують зерноочисні комплекси та сушки.

Місією досліджуваного СФНВГ "Коваль" є задоволення потреб споживачів у якісній продукції рослинництва та тваринництва на основі раціонального використання земельних та інших ресурсів. В процесі планування виробництва та реалізації продукції досліджуване господарство здійснює формування цілей та виокремлення завдань, які сприятимуть досягненню цих цілей:

1) довгострокового характеру: розширення площі орних земель за рахунок оренди на 420 га. Завдання, які сприятимуть досягненню такої цілі охоплюють: визначення площі та розташування земельних паїв, які планується брати для оренди; проведення зустрічей із громадянами, які є тримачами паїв; визначення вигідних умов для обох сторін; підписання договорів із населенням, які є тримачами паїв; підписання домовленостей із ОТГ, до складу якої входять певні села;

2) середньострокового характеру: зміцнення технологічного парку через придбання додаткової техніки – тракторів (6 од). Завдання, які сформовані для досягнення цієї цілі: визначення кола постачальників необхідної техніки; моніторинг надійності та ділової репутації постачальників техніки; визначення фірми-постачальника (або декількох фірм-постачальників) тракторів за критеріями надійності, оперативності, довгострокової співпраці; підписання договору про співпрацю (постачання тракторів);

3) короткострокового характеру: збільшення запасу паливно-мастильних речовин під час сезонних робіт на 20%. Тут ставлять такі завдання як: пошук та моніторинг постачальників паливно-мастильних речовин на ринку; перевірка їхньої ділової репутації та якості паливно-мастильних речовин; вибір необхідних паливно-мастильних речовин, які пройшли перевірку якості; укладання договорів постачання.

Під час планування випуску та реалізації продукції важливим є оцінювання факторів внутрішнього середовища СФНВГ “Коваль”, серед яких цілі, структура управління, поставлені завдання, техніка та технології та працівники. Чисельність працюючих на СФНВГ “Коваль” становить 200 чол. під час сезонних робіт. В таблиці показано результати оцінювання впливу факторів внутрішнього середовища на роботу господарства за 5-ти бальною шкалою (рис 2.1).

Рисунок 2.1 – Результати оцінювання впливу внутрішніх факторів на процес планування в СФНВГ “Коваль”

Як видно з таблиці, найбільший вплив чинить такий фактор внутрішнього середовища є висококваліфіковані працівники, цілі, техніка та технологія підприємства. Майже на однаковому рівні відбувається вплив завдань та структури на діяльність господарства. Найбільш негативно впливають на діяльність господарства використання інших ресурсів.

В процесі планування випуску та реалізації продукції СФНВГ “Коваль”

важливим також є аналізування основних показників діяльності господарства з метою з'ясування його сильних та слабких сторін (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Основні показники діяльності СФНВГ "Коваль"

Показники	2019	2020	Абсолютне відхилення, (+/-)	Темп росту, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	78047	89613	11566	114,8
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	74832	72001	-2831	96,2
3. Валовий прибуток, тис. грн.	6046	14781	8735	244,5
3. Чисельність працюючих, чол.	200	215	15	107,5
4. Фонд оплати праці, тис. грн.	9984	10158	174	101,7
5. Продуктивність праці одного працюючого, тис. грн./чол.	390,23	416,8	26,57	106,8
6. Основні виробничі фонди, тис. грн.	49424	48577,5	-846,5	98,3
7. Фондовіддача, грн.	1,58	1,84	0,26	116,5
8. Матеріальні витрати, тис. грн.	40580	39860	-720	98,2
9. Чистий прибуток, тис. грн.	-2126	6752	4626	
10. Рентабельність вирощування, %				
- пшениці	22,4	24,6	2,2	109,82
- кукурудзи	12,8	16,2	3,4	126,56
- ячменю	9,8	11	1,2	112,24
- сої	11,3	18,2	6,9	161,06
- соняшника	18,5	22,5	4	121,62
- картоплі	5,4	15,7	10,3	290,74
- буряка	2,8	6,3	3,5	225,00

За результатами дослідження сильних та слабких сторін господарства, видно, що чистий дохід від реалізованої продукції зріс на 11566 тис. грн. або на 14,8%, собівартість продукції зменшилася на 2831 тис. грн. або 3,8%, валовий прибуток зріс на 8735 тис. грн. в 2020 р. порівняно з 2019 р., що є позитивним в роботі господарства. Чисельність працівників зросла за рахунок сезонного найму, а також відбулося незначне зростання фонду оплати праці на 174 тис. грн. або 1,7 %, що свідчить про сильні сторони господарства. Зменшення вартості основних виробничих фондів на 846,5 тис. грн. свідчить про їх нераціональне використання, що є негативною стороною у роботі господарства. Сильною стороною є скорочення матеріальних витрат на 720 тис. грн. або 1,8%. Відбулося незначне

зростання продуктивності праці одного працівника на 6,8%. Рентабельність вирощування деяких видів зернових також знизилася за два роки, інших – зросла не значно; знизилася рентабельність вирощування картоплі та буряка порівняно з 2018 р. Щодо тваринництва, то рентабельність вирощування тварин змінилася з 21,6% у 2019 р. до 19,2% у 2020 р. Також, для планування випуску та реалізації продукції СФНВГ “Коваль” на перспективу потрібно також враховувати впливи зовнішнього середовища на господарство та його роботу (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Характеристика зовнішнього середовища досліджуваного господарства СФНВГ “Коваль”

Фактори прямого впливу	Характеристика
Споживачі	Основними групами споживачів є: населення сільське та міське, ПП “Фенікс Агро”, ТзОВ “Торгвий дім “Імпртхім”, ТзОВ “Західний Контейнерний Термінал”
Постачальники	Постачальниками ремонтних послуг є ПП “Агротехпостач”, ТОВ “Торговий дім “Насіння”, ТзОВ “Фертіагро”, мале ПП фірма “Ерідон”
Конкуренти	Конкурентами в автотранспортній галузі є: ФГ “Вікторія-92”, Сільськогосподарське ТзОВ “Слава”, ФГ “Оберіг-2005”, ФГ “Ольвія-Купчинці”
Законодавчі акти	Закон України “Про фермерське господарство”, “Про власність”, “Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві”, “Про підприємництво”
Фактори непрямого впливу	Характеристика
Науково-технічних прогрес	НТП має значний вплив на роботу господарства, адже використання нових технологій може покращити та пришвидшити роботу техніки, відповідно знизить витрати пов’язані з обробкою полів
Рівень техніки та технології	Оскільки господарство потребує оновлення тракторів, то рівень техніки та технології має значний вплив на роботу, тому що використання нової техніки гарантуватиме підвищення ефективності праці та безпеку на дорогах

Отже, характеризуючи діяльність СФНВГ “Коваль” можна побачити, що на процес планування вирощування та збуту продукції впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори, які визначають його сильні та слабкі сторони.

2.2 Аналізування показників планування виробництва та реалізації продукції

Основою планування випуску та реалізації продукції СФНВГ “Коваль” є досягнення запланованих цілей та показників виробничо-господарської діяльності. Так, на досліджуваному господарстві досягнуто таких запланованих цілей:

1) запущено в дію цех по виробництву біодизелю, продуктивність якого визначається обсягом готового продукту за добу (3000 л.); за технологічними параметрами введених в дію цех орієнтований на повний цикл переробки насіння олійних культур у біодизель;

2) взято в оренду земельні паї в навколишніх селах і на даний час обсяг земель, які обробляє досліджуване господарство становить 2655 га;

3) розширено мережу сховищ для зберігання сільськогосподарської продукції, створено допоміжні виробництва.

Для аналізування показників планування виробництва та реалізації продукції СФНВГ “Коваль” спершу вивчимо планову та фактичну динаміку виробництва продукції (сільськогосподарської та продукції тваринництва) в розрізі місяців 2019-2020 рр. та визначимо місячний відсоток виконання плану (табл. 2.3).

З проведених розрахунків видно, що відсоток виконання плану виробництва продукції (сільськогосподарської, продукції тваринництва та іншої продукції) загалом в 2019 р. становив 105,2% – що означає перевиконання плану на 5,2%; а в 2020 р. – 110,3% – що означає недовиконання плану на 10,3%. План виготовлення продукції у 2019 р. перевиконано у січні на 38,9%; недовиконано у квітні – на 7,1%, серпні – на 1%, жовтні – 10,4%, листопаді – 11,7%, грудні – 20%; перевиконано у лютому, березні – відповідно на 10,5% та 27%, у травні, червні, липні та вересні – відповідно на 21,8%, 17,9%, 20,5% та 6,3%. Щодо 2020 р., то тут план виготовлення продукції недовиконано у липні на 9,9%; перевиконано в січні, лютому березні, квітні, травні, червні, серпні, вересні, жовтні, листопаді, грудні відповідно на 1,5%; 15%; 1,8%; 8,1%; 6%; 12,4%; 20,4%; 8,2%; 9,8%; 40%

та 5,8%.

Середній відсоток виконання плану виробництва (сільськогосподарської та продукції тваринництва) на СФНВГ “Коваль” в 2019 р. становив 107,5% (перевиконання на 7,5%), в 2020 р. – 110% (перевиконання 10%).

Таблиця 2.3 – Результати розрахунку відсотку виконання плану виробництва продукції

Місяць	2019		2020		% виконання плану у 2019 р.	% виконання плану у 2020 р.
	план, тис. грн.	факт, тис. грн.	план, тис. грн.	факт, тис. грн.		
Січень	3254	4520	5145	5223,5	138,9	101,5
Лютий	2850	3150	3000	3450	110,5	115,0
Березень	3120	3963,5	4524	4605	127,0	101,8
Квітень	5210	4840	5940	6420	92,9	108,1
Травень	5620	6845	8186,7	8680	121,8	106,0
Червень	7139,6	8420	9685	10887	117,9	112,4
Липень	10230	12330	12650	11397	120,5	90,1
Серпень	18600	18420	20500	24690	99,0	120,4
Вересень	12450	13240	13850	14985	106,3	108,2
Жовтень	10642	9530	10340	11350	89,6	109,8
Листопад	6230	5500	6800	9520	88,3	140,0
Грудень	4000	3200	4000	4230	80,0	105,8
Всього	89345,6	93958,5	104620,7	115437,5	105,2	110,3

Показники виконання плану є основою для формування планів на наступний рік у даному господарстві.

Динаміка фактичного виробництва (сільськогосподарської та продукції тваринництва) на СФНВГ “Коваль” зображена на рисунку 2.2. Спостерігаючи за динамікою показників, можна побачити, що в 2020 р. відбулося скорочення фактичного випуску продукції порівняно з 2019 р. Така ситуація була зумовлена, в першу чергу, нижчим рівнем врожайності в звітному році порівняно з минулим, а також падінням попиту на продукцію тваринництва. Тобто, спостерігаємо скорочення фактичного виробництво продукції за 11 місяців 2020 р порівняно з 2019 р., лише можна побачити зростання виробництва продукції в одному місяці – вересні 2020 р. порівняно з минулим.

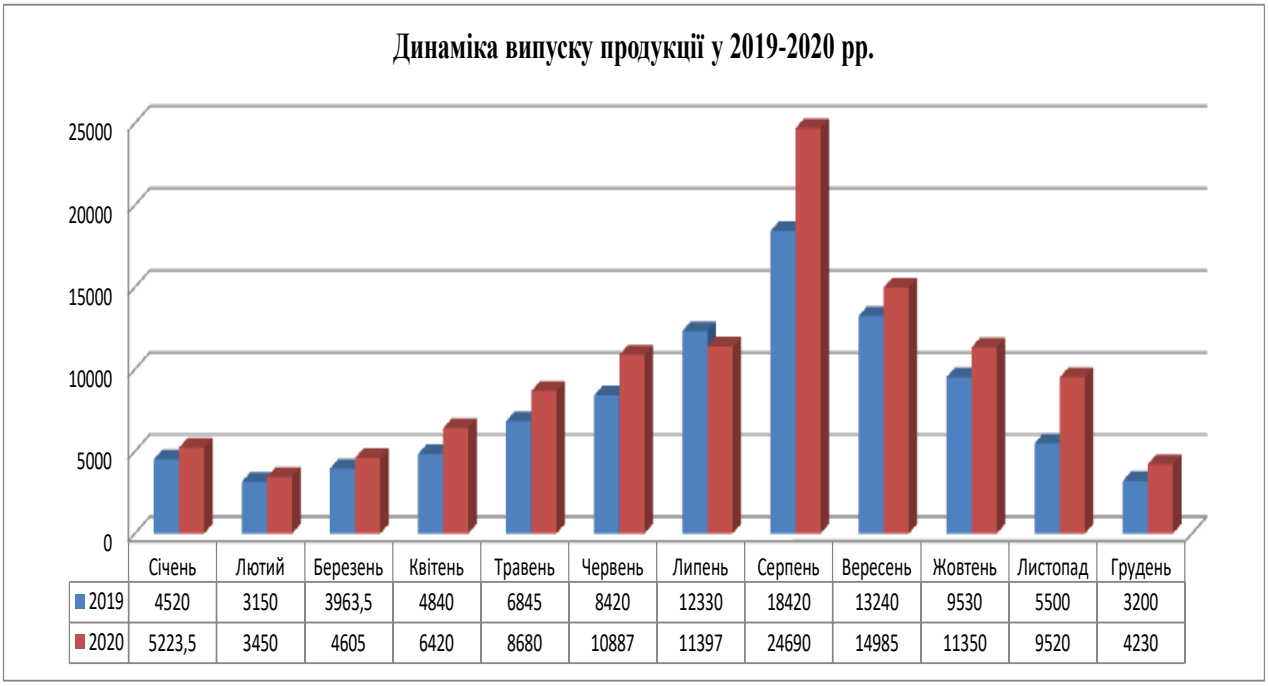

Рисунок 2.2 – Динаміка фактичного виробництва продукції на СФНВГ “Коваль” у 2019-2020 рр.

Враховуючи фактичні та планові показники виробництва (с/г продукції та продукції тваринництва) досліджуване СФНВГ “Коваль” може приймати управлінські рішення щодо підписання договорів на щомісячну реалізацію продукції. Результати аналізування плану та факту виробництва різних видів продукції у 2020 р. СФНВГ “Коваль” наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Динаміка планових та фактичних показників за різними видами продукції СФНВГ “Коваль”

Продукція	Обсяг виробництва продукції в 2020 р., тис. грн.		Абсолютне відхилення (+/-), тис. грн.	Темп приросту,%
	План	Факт		
1. Рослинництва	74 280,70	80 459,94	6 179,24	8,32
2. Тваринництва	19 459,45	24 241,88	4 782,42	24,58
3. Інша продукція (біодизель)	10 880,55	10 735,69	-144,87	-1,33
Всього	104620,7	115437,5	10 816,80	10,34

Аналізуючи показники фактичного виробництва сільськогосподарських культур, можна вказати на зростання фактичних обсягів порівняно із

запланованими у 2020 р. на 6179,24 тис. грн. або на 8,32%. Фактичний виробіток продукції тваринництва сягнув 24241,88 тис. грн. фактично, що на 4782,42,82 тис. грн. більше, ніж за планом (або на 24,58%). Фактичний випуск іншої продукції порівняно з планом також впав на 144,87 тис. грн. або на 1,33%. Загалом фактичне виробництво по усіх видах продукції зросло на 10816,8 тис. грн. або на 10,34% у 2020 р.

Досліджуючи структуру планових та фактичних показників випуску продукції у 2020 р., можна вказати на те, що продукція рослинництва займає найбільшу питому вагу у структурі всієї продукції досліджуваного господарства (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Структура планових та фактичних показників випуску продукції СФНВГ “Коваль” у 2020 р.

Продукція	Обсяг виробництва продукції в 2020 р., тис. грн.		Структура обсягу виробництва продукції в 2020 р., %	
	План	Факт	План	Факт
1. Рослинництва	74 280,70	80 459,94	71	69,7
2. Тваринництва	19 459,45	24 241,88	18,6	21
3. Інша продукція (біодизель)	10 880,55	10 735,69	10,4	9,3
Всього	104620,7	115437,5	100	100

В структурі показників виробництва продукції, як було зазначено, найбільшу питому вагу займає продукція рослинництва – відповідно 71% та 69,7% за планом та фактично; щодо продукції тваринництва, то маємо 18,6% та 21% – за планом та фактично відповідно; частка іншої продукції складає 10,4% та 9,3% відповідно за планом і фактом.

Для аналізування показників планування виробництва та реалізації продукції СФНВГ “Коваль” варто вивчити планову та фактичну динаміку реалізації продукції за період 2019-2020 рр. та порахувати відсоток виконання плану (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Результати розрахунку відсотку виконання плану реалізації продукції у 2019-2020 р.

Продукція	Обсяг реалізації продукції у				% виконання плану реалізації у 2019 р.	% виконання плану реалізації у 2020 р.
	2019 р.		2020 р			
	план, тис. грн.	факт, тис. грн.	план, тис. грн.	факт, тис. грн.		
1. Рослинництва	64346,4	56193,8	75587	65865,6	87,3	87,1
2. Тваринництва	14608,4	17170,3	17997	16417,1	117,5	91,2
3. Інша продукція (біодизель)	7999,8	4682,82	9255,6	7330,3	58,5	79,2
Всього	86954,6	78047	102840	89613	89,78	87,1

Аналізуючи відсоток виконання плану реалізації продукції у 2019 р. в розрізі різних видів, видно, що план реалізації рослинницької продукції недовиконано на 12,7%; план реалізації продукції тваринницького походження перевиконано на 17,5%; іншої продукції недовиконано майже наполовину. Щодо ситуації в 2020 р., то тут маємо недовиконання плану реалізації продукції рослинництва на 12,9%; плану реалізації продукції тваринництва на 8,8%; плану з реалізації іншої продукції на 20,8%. Підводячи підсумки, слід вказати на те, що фактичні показники реалізації продукції в 2019 р. порівняно із запланованими скоротилися на 10,22%; а в 2020 р. – скоротилися на 12,9%. Середній відсоток виконання плану реалізації продукції в 2019 р. склав 87,8%, що означає недовиконання на 12,3%; в 2020 р. – 85,9%, що вказує на недовиконання в середньому на 14,1%.

Динаміка фактичної реалізації (рослинницької продукції, продукції тваринництва та іншої продукції) на СФНВГ “Коваль” зображена на рисунку 2.3. Щодо продукції рослинництва, то в 2020 р. спостерігається зростання обсягів реалізації даної продукції на 9671,8,5 тис. грн. порівняно з 2019 р. або на 17,2%. Обсяги реалізації продукції тваринницького походження в 2020 р. порівно з минулим зменшилися на 753,2 тис. грн. або на 4,4%. Обсяги реалізації іншої продукції зросли на 2647,5 тис. грн. або 56,3% в 2020 р. порівняно з минулим.

Загалом обсяг реалізованої продукції на досліджуваному господарстві за аналізований період зріс на 11566 тис. грн. або на 14,8%.

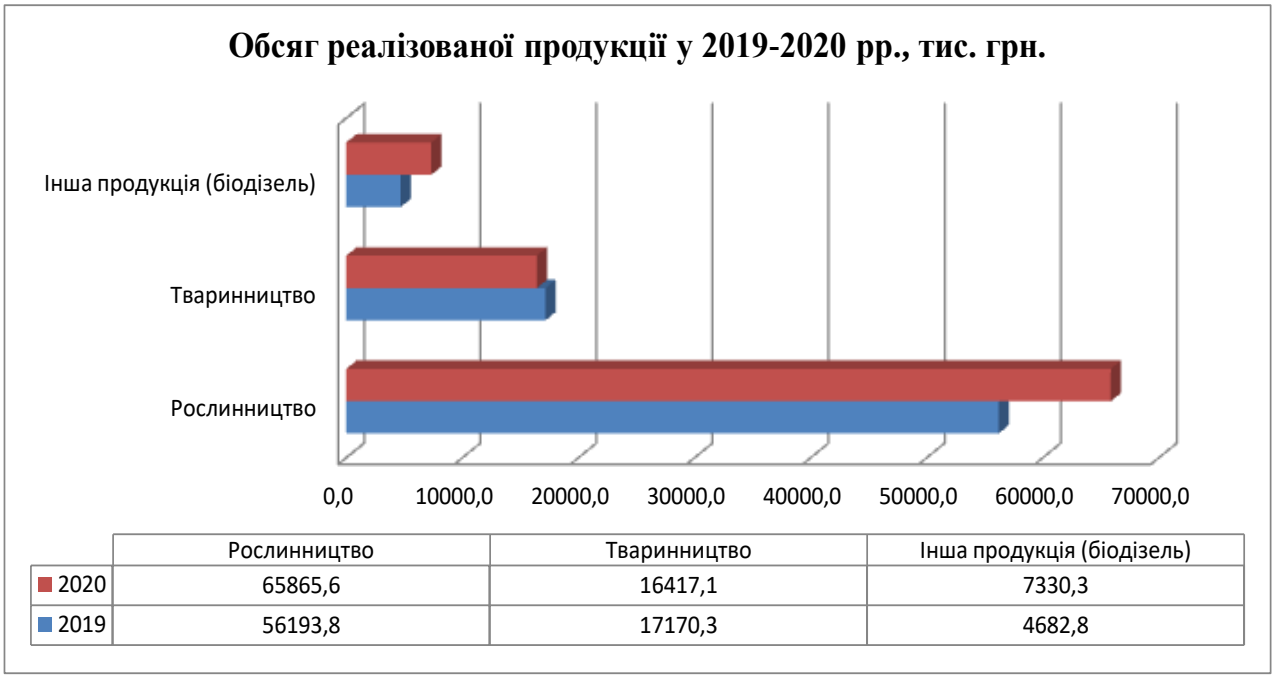

	Рослинництво	Тваринництво	Інша продукція (біодізель)
2020	65865,6	16417,1	7330,3
2019	56193,8	17170,3	4682,8

Рисунок 2.3 – Динаміка реалізації продукції на СФНВГ “Коваль” у 2019-2020 рр.

Вивчаючи структуру планових та фактичних показників реалізації продукції у 2020 р., можна вказати на те, що продукція рослинницького походження займає найбільшу питому вагу у структурі реалізації всієї продукції досліджуваного господарства (табл. 2.7) – відповідно 73,5%.

Таблиця 2.7 – Структура планових та фактичних показників реалізації продукції СФНВГ “Коваль”

Продукція	Обсяг реалізації продукції в 2020 р., тис. грн.		Структура обсягу реалізації продукції в 2020 р., %	
	План	Факт	План	Факт
1. Рослинництва	75587	65865,6	73,5	73,5
2. Тваринництва	17997	16417,1	17,5	18,32
3. Інша продукція (біодизель)	9255,6	7330,3	9	8,18
Всього	102840	89613	100	100

В структурі показників реалізації продукції питома вага продукції тваринництва становить 17,5% та 18,32% – за планом та фактично відповідно; частка іншої продукції складає 9% та 8,18% відповідно за планом і фактом. Відбулося зростання частки реалізації продукції тваринництва фактично на 0,82% порівняно з планом та скорочення питомої ваги реалізації іншої продукції фактично порівняно з планом на 0,82%.

Слід вказати на те, що на обсяги реалізації продукції впливає ряд факторів, а саме:

1) маркетингова політика підприємства щодо продукції рослинництва та тваринництва;

2) рівень виконання завдань з виробництва продукції за обсягом, асортиментом та якістю;

3) зміна залишків готової продукції рослинництва та тваринництва на складах, зерносховищах господарства на початок і кінець звітного періоду;

4) сезонний характер виробництва продукції рослинництва та споживання продукції тваринництва;

5) забезпеченість підприємства технікою – тракторний та комбайновий парк, інша техніка тваринницьких комплексів;

6) система організації збуту продукції та ін.

Отже, факторами, які негативно вплинули на виконання плану та динаміку обсягів реалізації продукції СФНВГ “Коваль” є в першу чергу врожайність продукції, цінова політика, попит на продукцію, а також відсутність чіткої системи організації збуту продукції.

РОЗДІЛ 3
ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СФНВГ “КОВАЛЬ”

3.1 Удосконалення виробничої програми СФНВГ “Коваль” за рахунок оптимізації використання ресурсів

Формування планів виробництва продукції (рослинницької, тваринницької та ін.) досліджуваного господарства значною мірою визначається рівнем забезпеченості ресурсами – земельними, матеріальними, трудовими, фінансовими та їхнім раціональним поєднанням в процесі господарської діяльності. Для раціонального управління та використання обмежених ресурсів керівництво СФНВГ “Коваль” може використовувати процеси оптимізації для формування виробничої програми і визначати, які види сільськогосподарських культур (чи видів тваринництва) варто вирощувати та, які доходи така оптимізація може принести. Саме оптимізація використання ресурсної бази, на нашу думку, буде сприяти вибору найбільш прибуткових видів господарської діяльності [22].

Здійснення процесів планування на рівні досліджуваного господарства забезпечує досягнення поставлених цілей цілі розвитку виробництва, а планування виробничої програми визначає економічну ефективність такого виробництва. Існують певні умови, які впливають на формування планів досліджуваного господарства загалом та на складання виробничої програми зокрема. Такі умови охоплюють:

1) з’ясування потреби у вирощуванні продукції на підставі даних щодо попиту на неї, обгрунтування обсягу виробництва;

2) узгодження натуральних та вартісних показників обсягів виробництва й реалізації продукції;

3) обгрунтування плану виробництва продукції наявністю ресурсного потенціалу та розрахунковими оптимальними значеннями показників господарської діяльності господарства [23].

Загалом формування виробничої програми будь-якого аграрного підприємства залежить від таких факторів як: стан та кон’юнктура ринку; попит та пропозиція на продукцію; виробничі площі, можливості та потужність підприємства; номенклатура та асортимент продукції; її трудомісткість; витрати на виробництво продукції; а також ринкові ціни [23].

В науковій літературі доведено, що підвищення рівня дохідності та скорочення витрат сільськогосподарських господарств можливе лише за рахунок оптимального розподілення та використання ресурсного потенціалу [22].

Зважаючи на те, що визначальними складовими процесу формування виробничої програми є в першу чергу її ресурсне забезпечення, по-друге, здійснення оптимізації, яка передбачає власне удосконалення плану виробництва з метою ефективного використання ресурсного потенціалу, по-третє, застосування інструментів маркетингового обгрунтування плану вирощування продукції, то керівництву досліджуваного господарства слід більше приділяти уваги саме формуванню виробничої програми з урахування усіх її складових частин.

Для вирішення завдання удосконалення виробничої програми господарства сформовано економіко-математичну модель, яка дозволить визначити, які види сільськогосподарських культур (чи видів тваринництва) варто вирощувати та, які доходи можна від цього отримати. Зрозуміло, що господарство займається різними видами діяльності – і рослинництвом, і тваринництвом, і виготовлення біодизелю, однак зважаючи на обмеженість даних, застосування такої оптимізації показано в роботі на прикладі вирощування лише певних сільськогосподарських культур.

Як було сказано, що обсяг вирощування зернових та інших культур господарства залежить від наявності ресурсів, їхнього обсягу та обмеженості, тому на формування виробничої програми будуть впливати певні фактори. Для складання оптимізаційної моделі враховано певні обмеження, а саме:

1) посівна площа сільськогосподарських культур (господарство планує взяти в оренду більше землі на 1500 га);

2) заплановані матеріальні витрати на посівну, обробіток та збір урожаю

(мінеральні добрива, вартість паливно-енергетичних ресурсів, вартість насіння, амортизація техніки та вартість її ремонту);

3) орієнтовну вартість трудових ресурсів.

Для вихідних даних сформовано таблицю 3.1 з інформацією про вищенаведені обмеження та орієнтовну (планову, прогнозовану експертами) ціну за кожен вид культур у 2021 р.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані для здійснення оптимізації виробничої програм СФНВГ “Коваль” у 2021 р.

Вид ресурсів	Запас ресурсів, тис. грн.	Витрати ресурсів на вирощування 1 т продукції						
		Озима пшениця	Яра пшениця	Озимий ячмінь	Соняш-ник	Ріпак	Соя	Куку-рудза
1. Посівна площа, га	5000	820	725	380	540	850	1040	645
2. Планові матеріальні витрати на посівну, обробіток та збір урожаю, тис. грн.	19250	1,9	1,56	0,85	7,4	5,7	8,4	3,8
3. Оплата праці, тис. грн.	8125	0,55	0,5	0,35	0,89	0,65	0,82	0,42
Очікувана ціна за 1 т продукції, тис. грн.		7,12	6,9	4,45	18,6	12,5	18,7	5,9

Використовуючи наведені дані з урахуванням прогнозних витрат, цін та посівних площ для оптимізації виробничої програми вирощування сільськогосподарських культур потрібно задати цільову функцію, яка включатиме два види змінних – очікувану ціну за 1 т продукції та обсяг вирощування зернових та інших культур в натуральних одиницях (остання величина буде визначатися в процесі оптимізації). Оптимізаційна модель для вирощування сільськогосподарських культур, щоб при її реалізації отримати найбільший дохід матиме вигляд:

$$D = 7{,}12 \cdot x_1 + 6{,}9 \cdot x_2 + 4{,}45 \cdot x_3 + 18{,}6 \cdot x_4 + 12{,}5 \cdot x_5 + 18{,}7 \cdot x_6 + 5{,}9 \cdot x_7 \to \max \quad (3.1)$$

де $D-$ очікуваний дохід від використання ресурсного потенціалу для вирощування с/г культур;

$x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6, x_7$ – оптимальний обсяг вирощування зернових та інших культур, виражений в натуральних одиницях (тоннах).

Для розрахунку оптимального обсягу вирощування зернових та інших культур, використано програму Microsoft Excel, внесено усі необхідні статистичні дані та визначено дохід, який забезпечить вирощування вказаних культур для господарства (рис. 3.1).

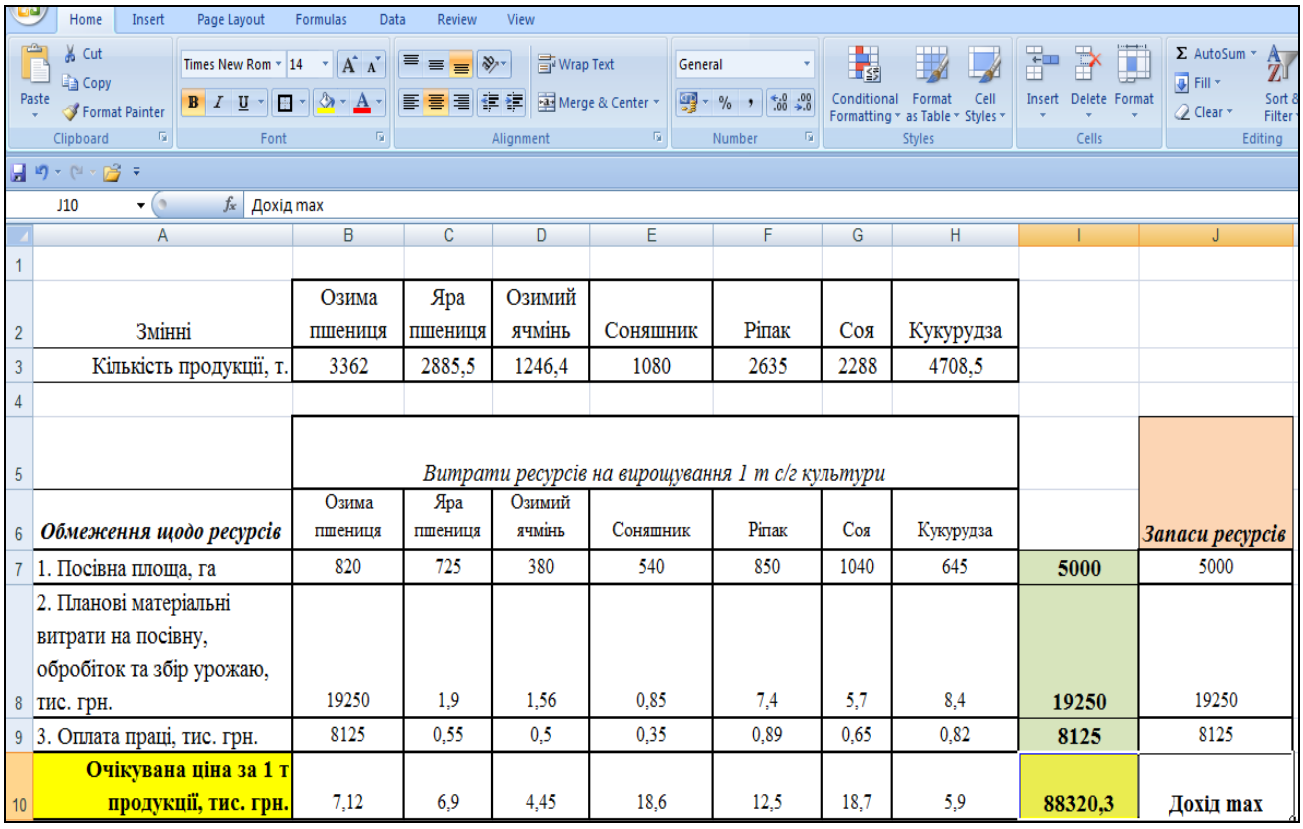

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1										
2	Змінні	Озима пшениця	Яра пшениця	Озимий ячмінь	Соняшник	Ріпак	Соя	Кукурудза		
3	Кількість продукції, т.	3362	2885,5	1246,4	1080	2635	2288	4708,5		
4										
5		*Витрати ресурсів на вирощування 1 т с/г культури*								
6	***Обмеження щодо ресурсів***	Озима пшениця	Яра пшениця	Озимий ячмінь	Соняшник	Ріпак	Соя	Кукурудза		***Запаси ресурсів***
7	1. Посівна площа, га	820	725	380	540	850	1040	645	**5000**	5000
8	2. Планові матеріальні витрати на посівну, обробіток та збір урожаю, тис. грн.	19250	1,9	1,56	0,85	7,4	5,7	8,4	**19250**	19250
9	3. Оплата праці, тис. грн.	8125	0,55	0,5	0,35	0,89	0,65	0,82	**8125**	8125
10	**Очікувана ціна за 1 т продукції, тис. грн.**	7,12	6,9	4,45	18,6	12,5	18,7	5,9	**88320,3**	**Дохід max**

Рисунок 3.1 – Результати побудови оптимізаційної моделі

За результатами розрахунків видно, що величина очікуваного (прогнозованого) доходу від вирощування сільськогосподарських культур становитиме 88,320 млн. грн. в 2021 для досліджуваного господарства “Коваль”. При цьому можна вказати, що очікувана врожайність у 20201 р. озимої пшениці

становитиме 3362 т, ярої пшениці – 2885,5 т, озимого ячменю – 1246,4 т, соняшнику – 1080 т, ріпаку – 2635 т, сої – 2288 т, кукурудзи – 4708,5 т.

Порівняння очікуваних доходів та інших показників вирощування сільськогосподарських культур представлено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Результати порівняння показників у 2020-2021 рр.

Показники	Фактичні у 2020 р.	Очікувані у 2021 р.	Абсолютне відхилення, т/га.	Темп приросту, %
1. Посівна площа, га	3500	5000	1500	42,9
2. Дохід від реалізації с/г продукції, тис. грн.	65865,6	88320,3	22455	34,1
3. Середня врожайність озимої пшениці, т/га	4,1	4,1	0	0
4. Середня врожайність ярої пшениці, т/га	3,8	3,98	0,18	4,7
5. Середня врожайність озимого ячменю, т/га	3,15	3,28	0,13	4,1
6. Середня врожайність соняшнику, т/га	1,1	2	0,9	81,8
7. Середня врожайність ріпаку, т/га	2,8	3,1	0,3	10,7
8. Середня врожайність сої, т/га	1,75	2,2	0,45	25,7
9. Середня врожайність кукурудзи, т/га	2,1	2,2	0,1	4,8

В результаті збільшення посівних площ на 1500 га та проведеної оптимізації використання ресурсів досліджуване господарство “Коваль” може отримати очікуваний дохід в 2021 р. в розмірі 88320,3 тис. грн., що на 22455 тис. грн. більший або на 34,1%, ніж у 2020 р. Очікувана середня врожайність сільськогосподарських культур в 2021 р. порівняно з минулим також зросте, особливо це стосується вирощування соняшнику та сої.

Отже, використовуючи оптимізацію виробничої програми та очікувані ціни на с/г культури керівництво господарства може вчасно приймати управлінські рішення та розподіляти трудові ресурси відповідно до сезонних робіт.

3.2 Підвищення ефективності формування планів реалізації продукції за рахунок створення веб-сторінки

Під час складання планів реалізації продукції досліджуване господарство “Коваль” повинно враховувати ряд факторів, серед яких визначальним є попит на продукцію. Одним із напрямків підвищення ефективності формування планів реалізації продукції та покращення збутової діяльності господарства є використання рекламних засобів та обгрунтування витрат на рекламу. Це сприятиме пошуку нових споживачів та дозволить збільшити обсяг збуту продукції, що в свою чергу в майбутньому приведе до зростання доходу господарства. Для підвищення ефективності формування планів реалізації продукції та збутової діяльності пропонуємо створити власний веб-сайт та ефективно управляти контентом такого ресурсів.

Створення веб-сайту та управління ним (відслідковування інформації щодо побажань, попиту споживача, тенденцій його поведінки) дозволить отримати певні переваги, серед яких:

1) збільшення клієнтської бази – покупців продукції;

2) вивчення реакції покупців на зміну цінової політики господарства;

3) врахування такої реакції при формуванні планів збуту продукції;

4) забезпечення швидкого доступу до інформації про діяльність господарства з боку усіх зацікавлених користувачів;

5) формування іміджу господарства як виробника якісної органічної продукції;

6) покращення довіри паєтримачів до досліджуваного господарства;

7) розширення можливостей для збору даних для проведення маркетингових досліджень ринку зернових та інших с/г культур, біопалива, тваринництва;

8) підтримання контактів з клієнтами незалежно від часу доби;

9) поліпшення комунікаційного зв’язку з клієнтами;

10) підвищення конкурентоспроможності господарства через інших виробників с/г продукції, які не мають веб-сайту.

Підвищення ефективності формування планів реалізації продукції не можливе без покращення маркетингової діяльності господарства та його комунікативної політики. Комунікативна політика, проведена через веб-сайт є діяльністю господарства, спрямована на підвищення ефективності планування та здійснення взаємодії господарства зі всіма зацікавленими особами маркетингової системи на основі управління контентом веб-сторінки, вивчення динаміки попиту і просування продукції на ринки з метою задоволення потреб покупців і отримання прибутку. Маркетингові комунікації охоплюють такі види:

1) комунікації, пов'язані з поширенням інформації про вирощування органічної продукції, її переваги у якості, безпечності для кінцевого споживача;

2) комунікації, пов'язані з просування продукції на ринку [25].

Веб-сайт досліджуваного господарства буде центральним елементом комунікативної політики, а ефективне управління контентом буде запорукою вивчення настроїв та попиту на ринку, а також вдалої комунікативної політики.

Створення веб-сайту повинно проводитися за певними етапами, які представлені на рисунку 3.2. На першому етапі створення веб-сайту етап визначаються цілі та завдання, які має забезпечити його створення; можливість здійснення маркетингових досліджень, розроблення плану необхідних заходів. Цей етап має основоположне значення, оскільки від отриманих на ньому даних і прийнятих на їх основі рішень залежатиме ефективність побудованої системи і її дієвість загалом [25].

Наступним етапом є запуск в дію веб-сайту. Тут вирішуються питання: вибір місця розміщення серверу, визначення постачальника послуг Інтернету, затвердження дизайну та структури веб-сайту, первинне інформаційне наповнення, особливості поєднання з існуючою інформаційною системою господарства, проведення попереднього тестування та розміщення веб-сторінки в Інтернеті.

Після цього потрібно вирішити питання залучення на нього користувачів — поточних і потенційних клієнтів. Тому наступним етапом є проведення комплексу заходів щодо залучення відвідувачів на сервер. Даний етап має на увазі

використання всіх видів реклами в Інтернеті [25].

Рисунок 3.2 – Етапи створення веб-сайту на досліджуваному господарстві “Коваль”

Також здійснюється підведення очікуваних результатів на основі порівняння отриманих результатів із запланованими.

Орієнтовні витрати на створення веб-сайту, вказані в мережі Інтернет коливаються від 11 тис. грн. до 21 тис. грн., залежно від види такого інформаційного ресурсу. Приймемо такі витрати на рівні 11,7 тис. грн. Інші

витрати включатимуть:

- річні витрати на плату праці адміністратора веб-сторінки – 114 тис. грн.;
- річні нарахування на зарплату – 41,18 тис. грн.;
- річні амортизаційні відрахування – 650 грн.;
- річні витрати на електроенергію – 2,1 тис. грн.

Тоді, річні планові витрати на створення веб-сторінки досліджуваного господарства “Коваль” становитимуть 157,93 тис. грн. Виходячи із даних фінансової звітності господарства “Коваль”, чистий прибуток у 2020 р. становив 6572 тис. грн., тому такі витрати для цього господарства є невеликими, а от вигоди можуть бути значними.

В результаті функціонування веб-сайту господарство можу отримати ряд вигод, які згруповані в п’ять основних груп та представлені на рисунку 3.3.

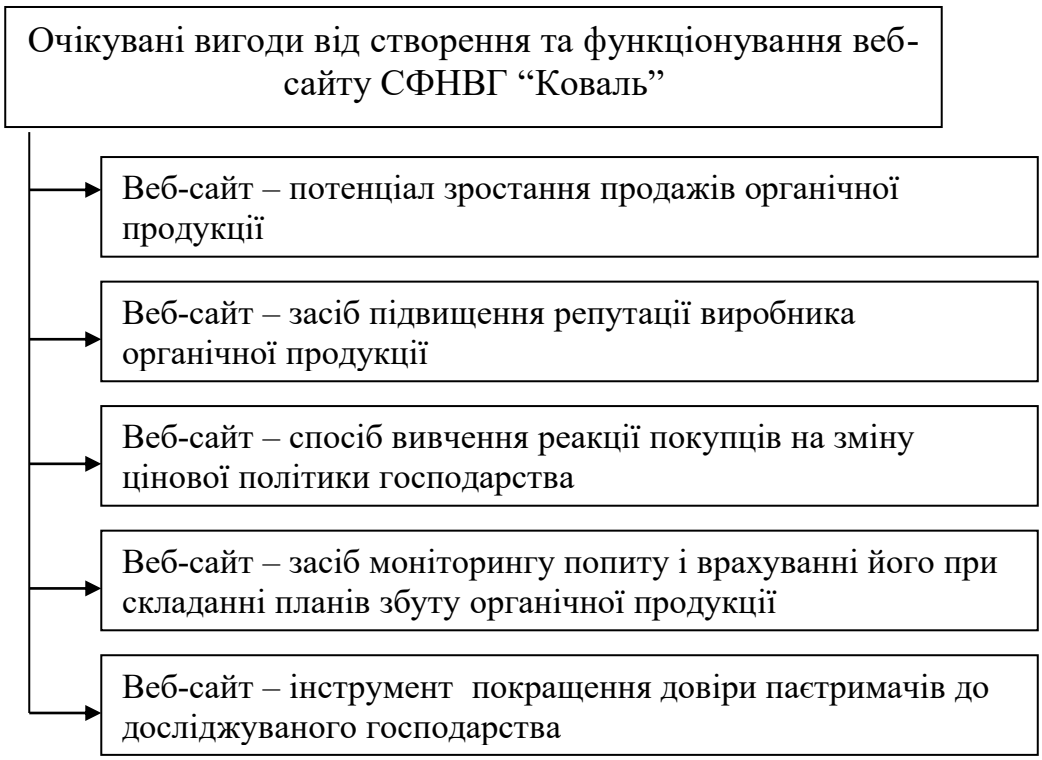

Рисунок 3.3 – Очікувані вигоди від створення, функціонування та управління веб-сайтом СФНВГ “Коваль”

Отже, функціонування та ефективне управління контентом веб-сторінки дозволить господарству покращити показники планування збуту продукції.

РОЗДІЛ 4
БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

4.1 Природне середовище і його забруднення

Із збільшенням обсягів господарської діяльності різних галузей промисловості, в тому числі і агропромислового комплексу посилюється негативний вплив на довкілля через забруднення та порушується рівновага в природному середовищі. Забруднення природного середовища спричинене різноманітними видами та джерелами, шляхами надходженням в біосферу шкідливих речовин (твердих, рідких, газоподібних) та енергії (теплової, радіоактивної та ін.) у таких обсягах, які приводять до виникнення природного дисбалансу і мають негативний вплив на людину, тваринництво та рослинництво.

Об'єкти забруднення у природному середовищі поділяють на: 1) безпосередні об'єкти, якими є ґрунт, вода та атмосфера; 2) опосередковані об'єкти якими є людини тваринницький світ рослинництво мікроорганізми [13].

Всі види забруднень можна згрупувати у певні групи, які охарактеризовано нижче. Одним із видів забруднень є "стаціяльно-деструкційне" зумовлює негативні впливи на місце існування популяції, в тому числі і її руйнування, незворотні зміни у ландшафтній системі та в екологічний системі загалом в процесі нераціонального, неефективного, неоптимального природо-користування [14].

Іншим видом забруднень є "інгредієнтне" спричинене шкідливими (хімічними, токсичними, термічними та іншими) сполуками, сумішами, пестицидами або їх складовими частинами в процесі їхнього розкладання.

Забруднення також може бути параметричним, яке характеризується переміною якісних характеристик, властивостей та параметрів навколишнього середовища (наприклад, рівень шуму, радіації, освітленості) [14].

Біоценотичне забруднення зумовлене діяльністю людини, яка має негативний вплив на склад та структуру популяції живих організмів, призводить

до зміни їхніх різновидів [14].

Джерела забруднення поділяють за характером походження на такі різновиди: 1) природнє, яке виникає внаслідок непередбачуваних, стихійних процесів та явищ (землетрусів, вулканів, цунамі, наводнень, зсувів грунту, пожеж та ін); 2) антропогенне, яке виникає внаслідок потрапляння в навколишнє середовище шкідливих матеріальних речовин у газоподібному, рідкому станах, сполук та сумішей токсичних, хімічних, стічних вод та енергетичних речовин у формі теплових викидів, випромінювань, акустичних явищ [14].

Джерела забруднення поділяють за часом взаємодії з природнім середовищем на:

1) стійкі забруднювачі – такі, які чинять довготривалий негативний вплив, оскільки не розкладаються, не розпадаються чи не утилізуються природнім шляхом (вироби з поліетиленових сполук, пластмаси, метали та ін.);

2) нестійкі забруднювачі – такі, які несуть короткостроковий негативний вплив і піддаються знищенню, розчиненню в екосистемах під час проходження природних фізичних, хімічних чи біокліматичних процесів [15].

Джерела забруднення поділяють за видами господарської діяльності (галузями промисловості) на:

1) ті, що виникають в процесі функціонування паливно-енергетичних комплексів (ГЕС, ТЕС, АЕС), які спричинюють виникнення парникових ефектів, кислотних опадів, радіоактивних речовин, хімічних сполук, небезпечних видів опромінення, зміни рівня ґрунтових вод, заболоченості територій та ін.;

2) ті, що виникають в процесі функціонування промислових галузей – металургії, хімічної промисловості, машинобудування, видобувних галузей, нафтопереробних та інших галузей, які викидають шкідливі речовини, сполуки, пари, токсичні фосфорорганічні сполуки та ін.;

3) ті, що виникають в процесі функціонування агропромислового комплексу – тваринницьких господарств, комплексів з виробництва та переробки м’яса, сільського господарства, які продукують та розповсюджують на значні відстані аміак, сірковуглець та інші гази; пестициди, хімікати, мінеральні добрива та ін.;

4) ті, що виникають в процесі функціонування транспортного комплексу, який забруднює повітря шкідливими вихлопами, речовинами, сполуками; поверхневі води – горючими рідкими матеріалами, мастилами, побутовими відходами та ін.;

5) ті, що виникають в процесі функціонування військово-промислового комплексу, який загрожує такими негативними наслідками як відчуженням значних територій, земель під військові полігони, бази та інші об'єкти, масштабними руйнуваннями природного середовища внаслідок збройних нападів та військових дій;

6) ті, що виникають внаслідок процесів урбанізації, посиленого розвитку міст і зростанням проблем поводження та управління відходами – вони спричиняють посилене забруднення атмосферного повітря, зумовлюють виникнення дефіциту сонячного проміння, води, стресових факторів, скупченість населення, вирубку парків та зменшення зелених насаджень, ведуть до посиленого використання аерозолів, фторидів, поверхнево-активних та канцерогенних речовин (сажі, продуктів горіння, нафтопродуктів), виникнення шумів та розповсюдження їхнього негативного впливу [15].

Коли говорити про агропромисловий комплекс, адже досліджуване нами підприємство "Коваль" відноситься до нього, то в Україні відбувається надмірне використання мінеральних добрив, пестицидів, хімічних речовин та засобів для боротьби зі шкідливими організмами. Це призводить до забруднення сільськогосподарських земель та продукції органічними полютантами, пестицидами, важкими металами та іншими шкідливими речовинами. Внесення пестицидів, засобів захисту рослин надміру є загрозою та породжує порушення функціонування ґрунтових мікробіоценозів, накопичення залишків пестицидів і їх похідних у поверхневих водних джерелах та ґрунтових водах, перешкоджає відновленню родючості, веде до зменшення харчової цінності сільськогосподарської продукції, нераціональної системи обробітку ґрунту [16].

4.2 Проведення інструктажів з охорони праці

Не зважаючи на організаційну-правову форму підприємства, працівники повинні проходити інструктажі з охорони праці – чи під час найму на роботу, в процесі діяльності періодично згідно встановлених правил та норм на законодавчому рівні та рівні самого підприємства. Коли мова йде про сільськогосподарське виробництво, то тут підприємства цієї сфери в першу сергу керуються “Правилами охорони праці у сільськогосподарському виробництві”, затвердженими наказом Міністерства соціальної політики від 2018 р. [18].

На досліджуваному СФНВГ “Коваль” проводить вступний інструктаж інженером з охорони праці, повноваження якого закріплені у відповідному розпорядженні по підприємству. Інженер з охорони праці також проводить всі інші види інструктажів у господарстві, оскільки пройшов відповідне навчання і перевірку знань з охорони праці, керується в своїй роботі Типовим положенням з охорони праці. Вступним інструктажем охоплюються усі працівники даного господарства, які приймають на сезонну роботу або постійну роботу, незалежно від їхнього освітнього рівня, досвіду та стажу на посаді; а також працівники з інших організацій, які прибули та беруть участь процесі вирощування сільськогосподарської продукції чи продукції тваринництва, на роботи, пов’язані з переробкою і біопаливо. Проведення вступного інструктажу на підприємстві відбувається за програмою, затвердженою директором господарства. Інженер з охорони праці веде відповідний реєстр – журнал реєстрації, де зазначає дату, зміст такого інструктажу, вказує прізвища та імена працівників, які його пройшли [19].

До компетенції інженера з охорони праці входить також проведення первинного інструктажу – мета його носить превентивний, попереджувальний характер, оскільки проводиться до початку сільськогосподарських робіт та робіт на фермі. Такий інструктаж проводиться на робочому місці працівника з одним працівником або групою працівників. Первинним інструктажем охоплюються працівники прийнятті на сезонні роботи або постійну діяльність, працівники, які переходять з одного робочого місця на інше в структурі господарства,

працівники, які будуть задіяні до робіт, які до цього не виконували (нових робіт) [19].

Інженер з охорони праці також відповідає за здійснення повторного інструктажу один раз на 6 місяців (а у випадку виконання робіт з підвищеним рівнем небезпеки – 1 раз на 3 місяці). Цей інструктаж може проводиться з одним або декількома працівниками за тим самим обсягом що й первинний, або за розширеним переліком питань з охорони праці [20].

На досліджуваному господарстві також проводиться позаплановий інструктаж у випадку появи нових нормативно-правових актів з охорони праці, а також при внесенні змін та доповнень до них; при зміні вимог до експлуатації обладнання, сільськогосподарських машин, приладів та інструментів, до використання пестицидів та мінеральних добрив; при недотриманні працівниками вимог охорони праці, що призвели до виробничого травматизму, аварій, пожеж. Обсяг і зміст позапланового інструктажу визначаються в кожному окремому випадку залежно від причин і обставин, що спричинили потребу його проведення [20].

Існує також ще цільовий інструктаж, який має проводитися з працівниками у випадку ліквідації аварії або стихійного лиха.

Отже, проведення інструктажів з охорони праці на СФНВГ “Коваль” є необхідним та важливим, оскільки охоплює ряд питань з охорони праці: загальні вимоги із експлуатації сільськогосподарських машин (сільськогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем складових частин та окремих технічних вузлів); безпеки до обладнання згідно вимог експлуатаційної документації; транспортуванням аміаковмісних мінеральних добрив; приготуванням розчинів; змішуванням їх та внесенням у ґрунт; робіт, пов’язаних з виробництвом, зберіганням, транспортуванням та зернових культур; робіт з обслуговування та ремонту аспіраційних та пневмотранспортних систем у господарстві, де зберігається зерно; робіт з розвантаження, складання та зберігання зернових та олійних культур, висівок, макухи і шротів насипом і в затареному вигляді; робіт з обслуговування свиней-кнурів та ін. [17].

ВИСНОВКИ

В розділі першому кваліфікаційної роботи з’ясовано сутність планування виробництва та реалізації продукції на підприємстві, виокремлено основні завдання під час процесу планування випуску сільськогосподарської продукції, визначено складові системи планування виробництва продукції. Встановлено, що річне планування сільськогосподарського виробництва включає не тільки річний план виробництва с/г продукції, але й виробничі програми бригад та усіх підрозділів господарства. В свою чергу оперативне планування сільськогосподарського виробництва представлене через робочі плани бригад по періодах сільськогосподарських робіт; квартальні, місячні (декадні) плани щодо сільськогосподарських робіт; плани-наряди бригадам, окремим виконавцям господарства. Охарактеризовано методи планування виробництва сільськогосподарської продукції; роз’яснено систему норм та нормативів, яку застосовує кожне сільськогосподарське підприємство в процесі формування плану виробництва; визначено фактори, які потрібно враховувати при формуванні плану реалізації продукції сільськогосподарського характеру.

Розкрито певні механізми та інструменти зарубіжного досвід регулювання розвитку сільськогосподарського сектору та його впливу на планування виробництва та реалізації продукції. Вказано на успішні практики підтримки сільськогосподарських виробників Європейського Союзу через продуктові програми, такі інструменти впливу на сільськогосподарського виробника як політику ціноутворення, компенсаційні платежі, експортні субсидії, дотації та ін.; визначено шляхи нарощування експортного потенціалу для вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників.

В другому розділі кваліфікаційної роботи бакалавра виокремлено найважливіші напрямки діяльності досліджуваного господарства СФНВГ “Коваль” – рослинництво, тваринництво та виготовлення біопалива; а також визначено цілі господарства довго, середньо та короткострокового

характеру. З’ясовано основні фактори впливу на процес планування випуску та реалізації продукції досліджуваного господарства, серед яких цілі, структура управління, поставлені завдання, техніка та технології та працівники. Проаналізовано основні показники виробничо-господарської діяльності СФНВГ “Коваль”, такі як дохід від реалізації продукції, вартість основних виробничих фондів, величина матеріальних витрат, фонду оплати праці, чистого прибутку та рентабельності окремних видів продукції. За цими показниками визначено сильні та слабкі сторін господарства, а також виділено фактори зовнішнього середовища, які мають вплив на роботу господарства.

Вказано які вже досягнуто заплановані цілі на досліджуваному господарстві цілей, проаналізовано планову та фактичну динаміку виробництва продукції (сільськогосподарської та продукції тваринництва) в розрізі місяців 2019-2020 рр., пораховано відсоток виконання плану; відслідковано динаміку фактичного виробництва (сільськогосподарської та продукції тваринництва) на СФНВГ “Коваль”; досліджено структуру планових та фактичних показників випуску продукції. Вивчено також планову та фактичну динаміку реалізації продукції за період 2019-2020 рр. та знайдено відсоток виконання плану; досліджено структуру та динаміку фактичної реалізації (рослинницької продукції, продукції тваринництва та іншої продукції) на СФНВГ “Коваль”. Визначено основні проблеми та перешкоди в роботі господарства.

В третьому розділі кваліфікаційної роботи бакалавра запропоновано покращити процес формування виробничої програми СФНВГ “Коваль” за рахунок оптимізації використання ресурсів, з урахуванням посівної площі сільськогосподарських культур у 2021 р.; обсягу запланованих матеріальних витрат на посівну, обробіток та збір урожаю (мінеральні добрива, вартість паливно-енергетичних ресурсів, вартість насіння, амортизація техніки та вартість її ремонту) та прогнозованої вартості трудових ресурсів. Розраховано оптимальний обсяг вирощування зернових та інших культур та визначено дохід, який забезпечить вирощування вказаних культур для господарства.

Також, запропоновано підвищення ефективності формування планів

реалізації продукції за рахунок створення веб-сторінки та виокремлено основі вигоди та переваги для досліджуваного господарства: розширення клієнтської бази; вивчення реакції покупців на зміну цінової політики господарства; врахування такої реакції при формуванні планів збуту продукції; забезпечення швидкого доступу до інформації про діяльність господарства; підвищення іміджу господарства як виробника якісної органічної продукції; покращення довіри паєтримачів до досліджуваного господарства; розширення можливостей для збору даних для проведення маркетингових досліджень ринку зернових та інших с/г культур, біопалива, тваринництва; поліпшення комунікаційного зв'язку з клієнтами та ін.

В розділі охорона праці та безпека життєдіяльності описано основні джерела забруднення за видами господарської діяльності та визначено ті, що виникають в процесі функціонування агропромислового комплексу; вказано на необхідність проведення інструктажів з охорони праці (вступних первинних, повторних, цільових) чи під час найму на роботу, чи в процесі діяльності періодично; визначено коло питань з охорони праці, яких стосуються такі інструктажі.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ільчук М. М., Зрібняк Л.Я. Організація і планування сільського-сподарського виробництва : Підр. для студ. ек. спец. 2008. 784 с.

2. Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку). ННЦ ІАЕ, 2011. 1008 с.

3. Ткаченко О. С. Державна підтримка сільськогосподарських підприємств – реалії сьогодення. *Інвестиції: практика та досвід*. Вип. 12. 2019. ст. 27-30.

4. Майстро С.В. Напрями державної підтримки аграрного сектора та її вплив на конкурентоспроможність продукції на світовому ринку.

URL: http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/galuz/05msvpsr.pdf

5. Межова О. В. Проблеми та перспективи розвитку аграрного сектору економіки Волинського регіону в сучасних умовах. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 38(1). 2019. С. 63-67.

6. Бурачек І.В., Михайленко Н.В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 21. 2018. с. 134-137.

7. Ільчук О. М. Державна підтримка сільського господарства в Україні. *Економіка АПК*. № 2. 2019. С. 93.

8. Трусова Н. В. Світовий досвід державної підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. №4(24). 2013. С. 235-239.

9. Осіпова А. А. Ефективність інструментів державної підтримки сільськогосподарського виробництва. 2020. № 6.

10. Патика Н. І. Тенденції та перспективи розвитку світових сільськогосподарських ринків як орієнтири для посилення українських позицій. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 70.

11. Глава 17 “Сільське господарство та розвиток сільських територій”

Розділу V “Економічне та галузеве співробітництво” Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон № 1678-VII від 16.09.2014.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/print

12. Русан В. М., Собкевич О. В., Юрченко А. Д. Організаційно-економічні інструменти державної аграрної політики в Україні : *аналіт. доп. НІСД*. 2013. 85 с.

13. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від № 1268-XII від 26.06.91

14. Методичний посібник для фахівців у сфері охорони навколишнього природного середовища : Краматорськ. 2017. 744 с.

15. Виговська Т. В. Безпека поводження з пестицидами та агрохімікатами на Хмельниччині. *Університетські наукові записки*. 2015. №1. С. 388-398.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2015_1_41

16. Краснова Ю. А. Право екологічної безпеки України: теоретичні аспекти. Монографія. Київ, НУБіП України, 2017. 589 с.

17. Лідньов А. О. Правила охорони праці у сільськогосподарському виробництві

URL: https://www.sop.com.ua/article/892-nov-pravila-ohoroni-prats-u-slskogospodarskomu-virobnitstv

18. Лідньов А. О. Інструкція з охорони праці на сільськогосподарському підприємстві

URL: https://www.sop.com.ua/article/1023-nstruktsya-z-ohoroni-prats-na-slskogospodarskomu-pdprimstv

19. Голінько В. І. Основи охорони праці: підручник. НГУ. 2014 – 271 с.

20. Одарченко М. С., Одарченко А. М., Степанов В. І., Черненко Я. М. Основи охорони праці : підручник. Х : Стиль-Издат. 2017. 334 с.

21. Демчак І. М., Мариненко В. О., Івченко В. М. Методичні рекомендації з оплати праці робітників сільськогосподарських підприємств на збиранні зернових

культур урожаю 2019 року. К : НДІ “Украгропромпродуктивність”. 40 с.

22. Горобець Н. М., Чорна І. А. Оптимізація виробничої програми в системі менеджменту аграрних підприємств. *Агросвіт*. №11. 2019. с. 52-58.

23. Дьяченко Н. К., Гусак В. В. Особливості оптимізації виробничої програми аграрного підприємства. *Агросвіт*. №6. 2018. с. 62-66.

24. Кужда Т. І., Галущак М. П. Моделювання управлінських процесів з використанням типових моделей менеджменту. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль : ТНТУ. 2014. Том 44. №1. С. 11-21.

25. Нужна О. І., Пиріг С. О. Аграрний ринок в сфері електронного бізнесу. Облік і фінанси АПК : освітній портал

URL: http://magazine.faaf.org.ua/

ДОДАТКИ

				КОДИ		
			Дата (рік, місяць, число)	2019	12	31
Підприємство	**Селянське (фермерське) науково-виробниче господарство "КОВАЛЬ"**		за ЄДРПОУ			
Територія	ТЕРНОПІЛЬСЬКА		за КОАТУУ	6121680400		
Організаційно-правова форма господарювання		Фермерське господарство	за КОПФГ	110		
Вид економічної діяльності	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур		за КВЕД	01.11		
Середня кількість працівників [1]	91					
Адреса, телефон	вулиця Залізнична, буд. 27, с. ВАСИЛЬКІВЦІ, ГУСЯТИНСЬКИЙ РАЙОН, ТЕРНОПІЛЬСЬКА обл., 48257		63015			
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)						
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):						
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку				1		
за міжнародними стандартами фінансової звітності						

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31122019 р.

	Форма №1 Код за ДКУД	1801001

А К Т И В	**Код рядка**	**На початок звітного року**	**На кінець звітного періоду**
1	**2**	**3**	**4**
I.Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	0	0
первісна вартість	1001	0	
накопичена амортизація	1002	0	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	233	
Основні засоби:	1010	48936	48219
первісна вартість	1011	82438	88616
знос	1012	33502	40397
Інвестиційна нерухомість	1015	0	
первісна вартість	1016	0	
знос	1017	0	
Довгострокові біологічні активи	1020	1782	2042
первісна вартість	1021	1782	2042
накопичена амортизація	1022	0	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	
інші фінансові інвестиції	1035	0	
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	
Відстрочені податкові активи	1045	0	
Гудвіл	1050	0	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	
Інші необоротні активи	1090	0	
Усього за розділом I	**1095**	50951	50261
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	40767	42816
Виробничі запаси	1101	15327	10977
Незавершене виробництво	1102	2602	2917
Готова продукція	1103	22838	28922
Товари	1104	0	
Поточні біологічні активи	1110	15609	12955
Депозити перестрахування	1115	0	
Векселі одержані	1120	0	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	4477	3670
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	0	
з бюджетом	1135	39	21
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	
з нарахованих доходів	1140	0	
із внутрішніх розрахунків	1145	0	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	16	4
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	
Гроші та їх еквіваленти	1165	274	61
Готівка	1166	4	7
Рахунки в банках	1167	270	54
Витрати майбутніх періодів	1170	0	
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	
резервах незароблених премій	1183	0	
інших страхових резервах	1184	0	
Інші оборотні активи	1190	54	74
Усього за розділом II	**1195**	61236	59601
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	**1200**	0	
Баланс	**1300**	112187	109862

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	811	811
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	
Капітал у дооцінках	1405	0	
Додатковий капітал	1410	0	
Емісійний дохід	1411	0	
Накопичені курсові різниці	1412	0	
Резервний капітал	1415	69092	84648
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	15556	-2080
Неоплачений капітал	1425	(0)	( )
Вилучений капітал	1430	(0)	( )
Інші резерви	1435	0	
Усього за розділом I	**1495**	85459	83379
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	
Пенсійні зобов'язання	1505	0	
Довгострокові кредити банків	1510	0	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	
Довгострокові забезпечення	1520	0	
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	
Цільове фінансування	1525	0	
Благодійна допомога	1526	0	
Страхові резерви	1530	0	
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	
резерв незароблених премій	1533	0	
інші страхові резерви	1534	0	
Інвестиційні контракти	1535	0	
Призовий фонд	1540	0	
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	
Усього за розділом II	**1595**	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	6550	
Векселі видані	1605	0	
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	
товари, роботи, послуги	1615	6437	9171
розрахунками з бюджетом	1620	271	1267
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	
розрахунками зі страхування	1625	1	
розрахунками з оплати праці	1630	15	
за одержаними авансами	1635	0	
за розрахунками з учасниками	1640	0	
із внутрішніх розрахунків	1645	0	
за страховою діяльністю	1650	0	
Поточні забезпечення	1660	0	
Доходи майбутніх періодів	1665	0	
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	
Інші поточні зобов'язання	1690	13454	16045
Усього за розділом III	**1695**	26728	26483
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	**1700**	0	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	**1800**	0	
Баланс	**1900**	112187	109862

Керівник			Коваль Олег Володимирович
Головний бухгалтер			Козелко Тетяна Володимирівна

[1] Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

	Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

Додаток Б

				КОДИ		
			Дата (рік, місяць, число)	2020	12	31
Підприємство	**Селянське (фермерське) науково-виробниче господарство "КОВАЛЬ"**		за ЄДРПОУ			
Територія	ТЕРНОПІЛЬСЬКА		за КОАТУУ	6121680401		
Організаційно-правова форма господарювання		Фермерське господарство	за КОПФГ	110		
Вид економічної діяльності	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур		за КВЕД	01.11		
Середня кількість працівників [1]	88					
Адреса, телефон	вулиця Залізнична, буд. 27, с. ВАСИЛЬКІВЦІ, ГУСЯТИНСЬКИЙ РАЙОН, ТЕРНОПІЛЬСЬКА обл., 48257		63015			
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)						
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):						
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку				1		
за міжнародними стандартами фінансової звітності						

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31122020 р.

		Форма №1 Код за ДКУД	1801001
А К Т И В	**Код рядка**	**На початок звітного року**	**На кінець звітного періоду**
1	**2**	**3**	**4**
I.Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	0	0
первісна вартість	1001	0	
накопичена амортизація	1002	0	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	
Основні засоби:	1010	48219	50629
первісна вартість	1011	88616	96500
знос	1012	40397	45871
Інвестиційна нерухомість	1015	0	
первісна вартість	1016	0	
знос	1017	0	
Довгострокові біологічні активи	1020	2042	1892
первісна вартість	1021	2042	1892
накопичена амортизація	1022	0	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	
інші фінансові інвестиції	1035	0	
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	
Відстрочені податкові активи	1045	0	
Гудвіл	1050	0	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	
Інші необоротні активи	1090	0	
Усього за розділом I	**1095**	50261	52521
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	42816	40168
Виробничі запаси	1101	10977	6448
Незавершене виробництво	1102	2917	2177
Готова продукція	1103	28922	31543
Товари	1104	0	
Поточні біологічні активи	1110	12955	14664
Депозити перестрахування	1115	0	
Векселі одержані	1120	0	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	3670	3220
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	0	
з бюджетом	1135	21	29
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	
з нарахованих доходів	1140	0	
із внутрішніх розрахунків	1145	0	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	4	28
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	
Гроші та їх еквіваленти	1165	61	169
Готівка	1166	7	14
Рахунки в банках	1167	54	155
Витрати майбутніх періодів	1170	0	
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	
резервах незароблених премій	1183	0	
інших страхових резервах	1184	0	
Інші оборотні активи	1190	74	109
Усього за розділом II	**1195**	59601	58387
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	**1200**	0	
Баланс	**1300**	109862	110908

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	811	811
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	
Капітал у дооцінках	1405	0	
Додатковий капітал	1410	0	
Емісійний дохід	1411	0	
Накопичені курсові різниці	1412	0	
Резервний капітал	1415	84648	82568
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-2080	6572
Неоплачений капітал	1425	(0)	( )
Вилучений капітал	1430	(0)	( )
Інші резерви	1435	0	
Усього за розділом I	**1495**	83379	89951
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	
Пенсійні зобов'язання	1505	0	
Довгострокові кредити банків	1510	0	699
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	
Довгострокові забезпечення	1520	0	
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	
Цільове фінансування	1525	0	
Благодійна допомога	1526	0	
Страхові резерви	1530	0	
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	
резерв незароблених премій	1533	0	
інші страхові резерви	1534	0	
Інвестиційні контракти	1535	0	
Призовий фонд	1540	0	
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	
Усього за розділом II	**1595**	0	699
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	
Векселі видані	1605	0	
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	
товари, роботи, послуги	1615	9171	675
розрахунками з бюджетом	1620	1267	983
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	
розрахунками зі страхування	1625	0	
розрахунками з оплати праці	1630	0	
за одержаними авансами	1635	0	
за розрахунками з учасниками	1640	0	
із внутрішніх розрахунків	1645	0	
за страховою діяльністю	1650	0	
Поточні забезпечення	1660	0	
Доходи майбутніх періодів	1665	0	
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	
Інші поточні зобов'язання	1690	16045	18600
Усього за розділом III	**1695**	26483	20258
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	**1700**	0	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	**1800**	0	
Баланс	**1900**	109862	110908

Керівник			Коваль Олег Володимирович
Головний бухгалтер			Козелко Тетяна Володимирівна

[1] Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

		Додаток В	КОДИ		57
		Дата (рік, місяць, число)	2020	12	31
Підприємство	**Селянське (фермерське) науково-виробниче господарство "КОВАЛЬ"**	за ЄДРПОУ			
	(найменування)				

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за Рік 2020 р.

	Форма №2	Код за ДКУД	**1801003**

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	89613	78047
Чисті зароблені страхові премії	2010		
премії підписані, валова сума	2011		
премії, передані у перестрахування	2012		
зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		
зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014		
Собівартість реалізованої продукції (товарів,робіт, послуг)	2050	(74832)	(72001)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		
Валовий: прибуток	2090	14781	6046
збиток	2095	( )	( )
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111		
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112		
Інші операційні доходи	2120	756	164
у тому числі: дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122		
дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123		
Адміністративні витрати	2130	(5395)	(4783)
Витрати на збут	2150	(2054)	(2609)
Інші операційні витрати	2180	(1196)	(564)
в тому числі: витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182		
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	6892	
збиток	2195	( )	(1746)
Доход від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	66	14
Інші доходи	2240		7
в тому числі: дохід від благодійної допомоги	2241		
Фінансові витрати	2250	(386)	(401)
Втрати від участі в капіталі	2255	( )	( )
Інші витрати	2270	( )	( )
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	6572	
збиток	2295	( )	(2126)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	6572	
збиток	2355	( )	(2126)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	**2450**	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	**2460**	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	**2465**	6572	-2126

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	39860	40580
Витрати на оплату праці	2505	10158	9984
Відрахування на соціальні заходи	2510	2119	2095
Амортизація	2515	7906	7461
Інші операційні витрати	2520	15600	14236
Разом	**2550**	75643	74356

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник			Коваль Олег Володимирович
	(підпис)		(ініціали, прізвище)
Головний бухгалтер			Козелко Тетяна Володимирівна
	(підпис)		(ініціали, прізвище)